

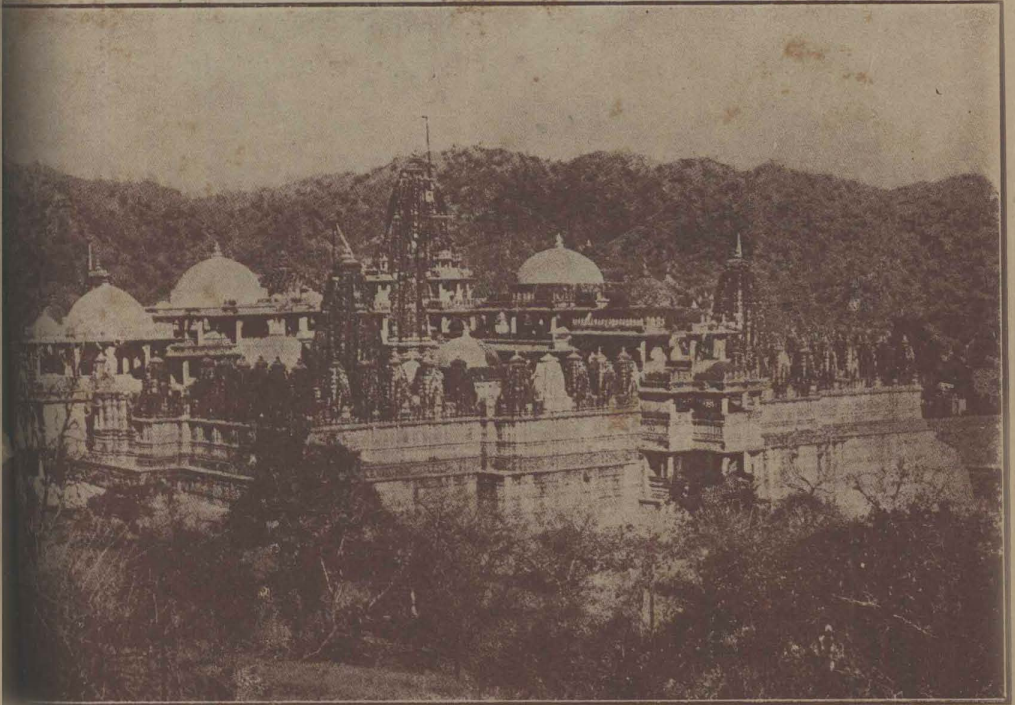

१ : <
६ : <

तंत्रीशाह, यीमनलाल गोडणदार

कुमांक :
८२

ACHARYA SRI KAILASSAGARSURI GYANMANDIR
SHREE MAHAVIR JAIN ARADHANA KENDRA
Koba, Gandhinagar, 382 007.
*Ph. : (079) 23273252, 23276204-05
Fax : (079) 23276249

श्री राणिकपुर तीर्थनुं सुप्रसिद्ध विशाल जिनमंदिर 'धरजु-विहार'

॥ अर्हम् ॥

अखिल भारतवर्षीय जैन श्वेताम्बर मूर्तिपूजक मुनिसम्मेलन संस्थापित
श्री जैनधर्म सत्यप्रकाशक समितितुं मासिक मुखपत्र

श्री जैन सत्य प्रकाश

वर्ष	८	विंशम सं. १९९९ : वीरनि. सं. २४६९ : धर्मवीसन १९४३	क्रमांक
अंक	८	वैशाख शुद्धि १९ : शनिवार : मे १५	९२

विषय - दर्शन

१ श्री पद्मविजयल विरचित पंचकल्याणक-महोत्सव-स्तवन	:	पू. सु. म. श्री. न्यंतविजयल	:	२२५
२ जैनधर्मी पीरानां पराक्रम	:	श्री. मोहनलाल दीपचंद चोडरी	:	२२६
३ जैसलमेर	:	श्री. साराबाई भल्लाल नवाय	:	२३२
४ श्री मातर तीर्थ	:	पू. सु. म. श्री. सुशीलविजयल	:	२३५
५ निह्नववाह	:	पू. सु. म. श्री. धुरंधरविजयल	:	२४१
६ श्री शत्रुंज्य उपरनी जिनैन्द्र टूंक	:	पू. सु. म. श्री. न्यायविजयल	:	२४८
७ 'प्रणमंधु' सामाहिकनी चालु वार्ता 'जगर अने अमी' (अ सं मंधी पत्रव्यवहार):	:		:	२५७
नवी महद, स्त्रीकार.				२५८ नी सामे

सूचना-आ मासिक अत्रेण महिनानी पंढरमी तारीजे प्रगट थाय छे.
तेथी सरनामाना इरकारना अजर गारमी तारीजे समितिना कार्यालये
पहोंचाडवा.

लवाजम-वार्षिक-जे रुपिया : छूटके चालु अंक-त्रालु आना

मुद्रक : नरोत्तम ल. पंड्या; प्रकाशक : श्रीमनलाल गोकणदास शाह; प्रकाशनस्थान
श्री जैनधर्म सत्यप्रकाशक समिति कार्यालय, जेशिंगलाछनी वाडी, धीकांटा रोड, अमदावाद,
मद्रासस्थान : सुभाष प्रिन्टरी, भीरजपुर रोड, अमदावाद.

॥ वीराय नित्यं नमः ॥

श्री जैनसत्याप्रकाश

वर्ष ८

कुमांक ६२

अंक ८

श्री उत्तमविजयशिष्य श्री पद्मविजयविरचित
पंचकल्याणुक-महोत्सव-स्तवन

संभाळक तथा संपादक-पूज्य मुनिमहाराज श्री जयंतविजयल
दाहा

- प्रभुमी पास जिणेसर, सङ्गुर्ने सुपसाय;
पंच कल्याणुके गायरुं, साधारणे जिनराय. (१)
- अवन जनम प्रत केवल, पंचम वली निर्वाणु;
अ कल्याणुक गायतां, होय कल्याणु कल्याणु. (२)
- नरनारी ते धन्य छे, जिणे कल्याणुक हीं;
ते सुरवर पणु धन जिणे, महोत्सव कीध उकीं. (३)
- अंक कल्याणुक जे हिन, ते हिन होय अनंत;
कल्याणुक तिणे कारणे, करीं समकितवंत. (४)
- आंभी मीचीं उधाडीं, नहीं सुण ते विचार;
सुभीया बिन मुहूर्त लगे, नारक होय पणु सार. (५)
- अंर यासठ आवे तिहां, महोत्सव करवा काम;
करी महोत्सव स्तवना वली, जय नंदीसर ठाम. (६)
- तिहां अठार्ध-महोत्सव करी, जय निज आवास;
अंम अंकेके कल्याणुके, करता दुर्ष उदवास. (७)
- प्रभुगुणनी अद्भुतता, अचरिजता गुणुगेड;
रोम-रूप विकसे वली, लाल लडे गडु तेड. (८)

*टाण पडेदी-अयवनकल्याणुक
याल

जण उपनेल जननी कुणे जिनवरा, तण धं होल आसनथी उठे तवरा;
प्रभुसाहमां सात आठ उगलां लरे, कर जेडील शक स्तव धंम उयर. (१)

* आ पडेदी टाणनी रचना कवि पंडित देवचंद्रलकृत अने अत्यारे विशेष प्रयत्नित
रनात्रपूजनी टाणनी जेवी छे. रनात्रपूजनी जेम आमां पणु प्रभुनी जन्मकल्याणुक पूर्वना
अयवनकल्याणुकनुं वलुंन आगेलुं छे तेथीं जणु रनात्रपूजनी हात पांयना होचणुं अवे
समानतानी आलास थाय छे.

[૨૨૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૯]

ત્રુટક

ઉચ્ચે હુર્ષ અતિ પ્રકર્ષે ઉપનો તિથ્યંકરો,
પહણુ સ્વામી ગોત્ર જોહનાં દ્રવ્ય જિનધર સંહરો;
ધન દિન આજનો જાણો તીર્થપતિ સેવા મલી,
મન માંહી રાચો અને નાચો કરો સ્તવના વલી વલી. (૨)

ચાલ

ચૌદ સુપનાંજી જનની દેખે તામ એ; પૂછે પતિજી સુપનપાઠક તે ઠામ એ;
તે ભાષેજી સુપન વિચાર સોહામણો, સુત હોસ્યેજી ત્રિભુવનજન મનકારણો. (૩)

ત્રુટક

કારણો શાશ્વત સુખ જ કેરો ચૌદ રાજ્યહ લોકને,
અથ્ર લાગે જવા માટે કારણો ભવિ થોકને;
સુણીય નરપતિ મનોવાંછિત દાન આપી તેહને,
ગરભ-પોસણુ ક્રિયા કરતાં મોહ વાધે જોહને. (૪)

ચાલ

ગર્ભ વાધેજી સંપૂર્ણ હોહલે કરી, કલ્યાણુકજી ચવન મોહવ કરતા હરિ;
મન ચિંતેજી એ સંસારસાગર તરી, પુન્યે પામ્યાજી જિનવર-સેવા સુખ કરી. (૫)

ત્રુટક

સુખકરી સેવા લહિ મેવા પરમેષ્ટિપદ ધ્યાઈઈ,
આંખિલ એકાસણું નિવિ પૌષધે આરાહિઈ;
આરાધતાં પ્રભુ સાંભરે તિણું નિર્જરા બહુ પાઈઈ,
લકિત શકિત તીર્થપતિના ભવિકે ગુણુડા ગાઈઈ. (૬)

ઢાગ ખીજી-જનમકલ્યાણુક

જળ જનમ્યા જિનવર રાયા, તખ ત્રિભુવન સુખ પાયા;
મંદ મંદ વાયુ તિહાં વાય, સવિ રિતુ પરિપાક સુહાય. જળ૦ (૧)

પંખી સુપ્રદક્ષિણા દેતા, સવિ ગ્રહ ઉચ્ચ સ્થાનકે રહેતાં;
છપન્ન દિસ કુમરી જાણે, આવે અતિ હુર્ષ ભરાણે. જળ૦ (૨)

તેહ સૂતિક કરમ કરીને, ગુણુ ગાવે મોહ ધરીને;
જળ સવિ નિજ થાનકી જાય, તખ ઈંદ્ર આસન ઢોલાય. જળ૦ (૩)

સુધોષ ઘંટા વજડાવે, સવિ દેવને જાણુ કરાવે;
અનુક્રમે જિન-જનની પાણે, આવી પ્રણુમે ઉલ્લાસે. જળ૦ (૪)

લોઈ ભ્રમ મેહ-ગિરિ-શૂળ, ચિહી ચોરાક ઈંક સુચંગ;
કરે સનાત્ર મહોચ્છવ મનરંગ, ગુણુઆમ કરે પ્રભુ સંગ. જળ૦ (૫)

સુપે વલી માનને આવી, સ્તવના કરતા મન ભાવી;
વરસે તિહાં અતિ વસુ-ધાર, જિનવરધર ભરી ઉદાર. જળ૦ (૬)

અંક ૮]

પંચકલ્યાણક મહોત્સવ-સ્તવન

[૨૨૭]

પોતા નિજ નિજ આવાસ, નૃપ નિરખે વિહાણું^૧ ઉલ્હાસ;
ભૂપતિ મન હરી ખિત થાય, કરે જનમમોચ્છવ વલી રાય. જળન (૭)

લાલ ત્રીજી-દીક્ષાકલ્યાણક

હવે લોકાંતિક સુર કહે ખુજો ભગવંત,
પ્રભુ અવધિધં દેખે ભોગ-કરમનો અંત;
તખ દાન સંવચ્છરી દેતા વાંછિત તંત,
હય ગય મણિ માણિક પૂરે દેવ મહંત. (૧)

ત્રૃક

પૂરે દેવ મહંત તે લાવિ વરંવરી ઘોષાવે,
એક કોડી આઠ લાખ નિરંતર લેખો દાનનો થાવે;
વરસમાં ત્રિણ્યસે કોઠ અઠયાસી ઉપરે એંસી લાખ;
કંચન વરસી જગ ઉરણુ^૨ કરે કલ્પવૃત્તિની લાખ. (૨)

દીક્ષા અવસરે હવે આસન ઇંદ્રનું ડાલે,
ભવઅવધિ પ્રયુજે અવસર લડી ઇંમ યોલે;
જિન-દીક્ષા મોચ્છવ કરવાને અમે જાચું,
સહુ સુખીને દેવા લાલ અનંત ઉપાચું. (૩)

ત્રૃક

લાલ અનંત ઉપાચું દેવા ઇંમ કહીને તિહાં આવે,
રજત કનક મણિ મનમય કેરા કલસ અધિક સોહાવે;
નહવરાવી સિખિકા ખેસારી વનખંડે જિન લાવે,
શુભ થાનક ઉતરવા કારણ શિખિકાને તિહાં ઠાવે. (૪)

હવે જિન નિજ હાથે આલૂષણુ ઉતારે,
માનુ કર્મ નીકંદે તિમ શિર-કેશ ણિડારે;
પછે સોહમ ઇંદો કોલાહલ તિહાં વારે,
પ્રભુ સામાયકનો કરે ઉચ્ચાર તિવારે. (૫)

ત્રૃક

કરે ઉચ્ચાર તિવારે પ્રભુને ઉપજે ચોથું જ્ઞાન,
ખધે ઇંદ્ર વસ્ત્ર એક મૂકે લાખ મૂલનું માન;
પ્રભુ તિહાંથી હવે આગલ વિચરે દરીમાંથી હરિ જેમ;^૩
સહુ નિજ નિજ થાનક વલી આવે તૃતીય કલ્યાણક ઇંમ. (૬)

૧. વિહાણું=પ્રભાતે. ૨. ઉરણુ=ઋણુરહિત-દેણુરહિત.

૩. દરી=ચુકા, હરિ=સિંહ—ચુકામાંથી સિંહ નીકળે તેમ (પ્રભુ સંસારરૂપી અંધારી ચુકામાંથી બહાર નીકળ્યા અને પૃથ્વીતલ ઉપર વિચરવા લાગ્યા). રાજપાટનો ત્યાગ કરી દીક્ષા ગ્રહી ચાલી નિકળતા જિનેશ્વર માટે આ ઉપમા અરાખર થતી છે.

ઢાલ ચોથી-કેવલજ્ઞાનકલ્યાણુક

- લેઈ ઢીક્ષા પ્રભુ કરે વિહાર, અપ્રતિગધપણે સુખકાર;
કોઈ ઢામ જિન કાઉસગ રહે, પરિસહ ઉપસર્ગ સધલા સહે. (૧)
જેહને જેટલો છઉમથ કાલ, તેટલો કાલ તપે સુવિસાલ;
અનુક્રમે વધતે શુભ પરિણામ, શુકલ ધ્યાન અંતર જળ ઢામ. (૨)
જ્ઞાન દર્શન-આવરણુ ને મોહ, વલી અંતરાય તે ચોથો જોહ;
ઘાતી ચ્યાર હણી વડવીર, આરમે શુભુઢાણુ તે ધીર. (૩)
નિરમલ ઉપજે કેવલનાણુ, ચાર નિકાય સુર હોરે જાણુ;
કેવલજ્ઞાન મહોચ્છવ કરે, સમોસરણુ વિરથે તતપરે. (૪)
ગણુધરની કરે તિહાં થાપના, દ્રાદશાંગી વિરથે તિહાં શુભમના;
ચાર પ્રકારે સંઘ થપાય, પાંત્રીસ શુભુ વાણી ઉચરાય (૫)
અતિશય પણુ ચોત્રીસ પૂરાય, કોડિ દેવ નિકટે જિનરાય;
ભવિક જીવને કરે ઉપગાર, લોકાલોકના જાણુહાર. (૬)

ઢાલ પાંચમી-નિર્વાણુકલ્યાણુક

- વિચરંતા અવસર જાણી, આદર અણુસણુ નાણી;
કેઈક કાઉસગે રહેતા, પરચકાસને કહેતા. (૧)
વેદની આયુ ગોત્ર નામ, એહને ક્ષય હુઓ જામ રે;
સિદ્ધિ ચ સમયમાં વરીયા રે, ઇંદા સોકમાં ભરીયા રે. (૨)
આવે જિનવર પાસે રે, મૂકે આંસુ નિસાસે રે;
પરદખિણા દેઈ જોલે રે, કિમ નવિ જિન વચ જોલે રે. (૩)
ઇંમ વિલપે તિહાં દેવ રે, ચય વિરથે તતખેવ રે;
અગ્નિકુમાર ને વાય રે; મેઘકુમાર સુર આય રે. (૪)
નિજ નિજ કારય કરતા રે, પણુ ઉચ્છાહ ન ધરતા રે;
જિન ગણુધર સુનિરાય રે, ચય ત્રિક કરે ત્રિણુ ઢાય રે. (૫)
હવે જિનદાઢ ને દંત ને, અસ્થિ ને ભસ્મ જે હુંતરે;
તે લીઈ નિજ નિજ જોગ રે, જિનવિરહય તણુ સોગ રે. (૬)
ચૂલ રથ ત્રિણુ સાર રે, જિનશુભુ ગાય ઉદાર રે;
પ્રભુ વિણુ નહિ કો આધાર રે, જાઈ નહિસર ઢાર રે. (૭)
મોચ્છવ તિહાં કરી દેવ રે, જાઈ નિજ થાનિક હેવ રે;
સમુગામાં જિનદાઢા મૂકે રે, તસ વિનયાદિ ન ચૂકે રે. (૮)
ભગવઇઅંજે એ ભાજ્યું રે, જંબુપદ્મતીઈ દાખ્યું રે;
શુદ્ધ ભાષી ચિત્ત રાખ્યું રે, મોક્ષકલ્યાણુક આખ્યું રે. (૯)

કલશ

ઇંચ પણુ કલ્યાણુક શુભુઢાણુક પામીઈ આરાધતાં,
સાકે સોલ જ્યાસીયા વર્ષે ઉવમ હર્ષ તે વાધતાં;

અંક ૮]

જૈનધર્મી વીરોનાં પરાક્રમ

[૨૨૯]

સાહ નાગજી કહેણથી એ સાધારણ જિન ગાઈઝા,
ખિમાવિજય જિન ઉત્તમનામેં પદ્મવિજયં ધ્યાઈઝા.

૨૨૫ સં. ૧૮૧૭, લખ્યા સં. ૧૮૮૯ જેઠ સુદ ૮.

નોંધ—પ્રસ્તુત સ્તવન સુપ્રસિદ્ધ કવિ શ્રી પદ્મવિજયજીની કૃતિ છે. અને કલ્પશમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સાહ નાગજીની વિનંતીથી શક સંવત ૧૬૮૨ માં—એટલે ૧૬૮૨ માં શક સંવત અને વિક્રમ સંવત વચ્ચેના અંતરનાં ૧૩૫ વર્ષ ઉમેરતાં વિક્રમ સંવત ૧૮૧૭ માં—એની રચના કરવામાં આવી હતી. આ કવિતાની ભાષા મધુર અને સરળ છે અને ભાવ સ્પષ્ટ છે. તીર્થંકર ભગવાનનાં પાંચે કલ્યાણકો કઈ રીતે ઉજવાય છે તેનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ આ સ્તવન આપે છે. એટલે આજકાને પ્રભુજીનાં કલ્યાણકોનો ખ્યાલ આપી શકે તે માટે પાકઅપુસ્તકમાં આપી શકાય એવી સુંદર આ કવિતા છે.

મારી પાસે આ કવિતાની નકલ ફેટલાક વખતથી પડેલી હોવાથી ઉપયોગી સમજીને અહીં આપી છે. આ નકલ કયા કંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારવામાં આવી હતી તેનો નિર્દેશ, નકલ કરતી વખતે ઉતારવો રહી ગયો હોવાથી અહીં નથી આપી શકાયો તે માટે દિલગીર છું.

જૈનધર્મી વીરોનાં પરાક્રમ

લેખક: શ્રી. મોહનલાલ દીપચંદ ચૌહરી

(ક્રમાંક પદ્મ થી શરૂ : ગતાંકથી ચાલુ : આ અંકે સંપૂર્ણ)

ઉપસંહાર

આ લાંબી લેખમાળા મહાન વસ્તુપાલના સંક્ષિપ્ત જીવન સાથે પૂર્ણ થાય છે. એમાં જુદાં જુદાં સ્થાનનાં જે નવ કથાનકો વર્ણવેલાં છે અને એની પાછળ જે ઇતિહાસનું પીઠબળ દર્શાવેલું છે એ જોતાં હરકોઈને એટલું તો સહજ સમજાય તેમ છે કે જૈનધર્મ પાળનારા પણ, સમય પ્રાપ્ત થતાં લેશ, પણ નબળાઈ દાખવ્યા વગર કિંવા કાયરતાનો સધિયારો શોધ્યા વિના ઉઘાડી છાતીએ સમરાંગણમાં ધૂમી શક્યા છે અને દુનિયાદારી ભાષામાં જેને બહાદુરી કે પરાક્રમ તરીકે પિછાનવામાં આવે છે એ ફેરવી શક્યા છે.

અહીં વિના સંકોચે કહેવું જોઈએ કે—જો રીતે લડવામાં—શસ્ત્રાસ્ત્રોના વપરાશમાં હિંસા સમાયેલી છે. જૈનધર્મના સિદ્ધાંત પ્રમાણે અહિંસા એ જ મુખ્ય ધર્મ છે અને તેથી એના અનુયાયી વર્ગ માટે મુખ્ય ધ્યેય તો અહિંસાનું જ હોવું જોઈએ. તો પછી સહજ પ્રશ્ન ઉઠવાનો કે જંઓએ ઉપર વર્ણવ્યા પ્રમાણે તરવાર કે ભાલાના દાવ ખેલ્યા અને એ દ્વારા શત્રુઓના પ્રાણોને પરલોકને પંથે વિદાય કર્યા એ ઉચિત ગણાય ખરું? એવું આચરણ કરનારા વસ્તુપાલ કે અમરચંદ મુરારણા જૈન કહેવાય ખરા? હિંસા અને અહિંસા સાથે તો ન જ સંભવી શકે. પ્રશ્ન સાચો છે. પણ જો જૈનદર્શનમાં વર્ણવેલ અહિંસા કિંવા દયાપાલનની જુદી જુદી કક્ષાનો વિચાર કરવામાં આવે તો એનો ઉકેલ સહજ આવે તેમ છે. સંપૂર્ણ અહિંસાનું પાલન કરવા કટિબદ્ધ થનાર માટે સમસ્ત શસ્ત્ર કે અસ્ત્રનું છોડવાપણું છે એટલું જ નહીં પણ નાની સરખી લાકડી કે સામાન્ય લેખાતા તરણાની પણ એને જરૂર નથી જ. વળી તેને માટે તો કાયાથી જેમ અન્ય જીવને ઉપદ્રવ

[૨૩૦]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૮]

કરવાપણું નથી તેમ વચન અને મનથી પણ અન્ય જીવને ઉપદ્રવ કરવાપણું નથી. અન્યને દુઃખ પમાડે તેવા મનમાં વિચાર સરખો ન્યાં કરવાનો નથી ત્યાં માઠાં ભાગે એવાં વચન વધવાપણું તો હોય જ શેતું ? આ પ્રકારનો સખત નિગમ મોટા ભાગે શ્રમણો જ પાળી શકે અર્થાત્ ઉચ્ચ ક્રાંતિના અભ્યાસી સાધુઓ જ એ દિશામાં જીવન ગાળી શકે. સંસારવાસી આત્માઓ કે જેમના શિરે રાજ્ય ચલાવવાની, લેવડદેવડના વહીવટ કરવાની, અગર તો આરંભ-સમારંભનાં કાર્યો સંભાળવાની જવાબદારી હોય છે એવા મનુષ્યો માટે ઉપર વર્ણવ્યું એ રીતે અહિંસાનું પાલન શક્ય નથી. એથી જેઓને સંસારના બંધનમાં રહી અરસપરસની ફરજો અદા કરવાની છે એવા શ્રાદ્ધ વર્ગ માટે અહિંસા ધર્મરૂપ તો છે જ, પણ તેનું પાલન કરવાનું માપ ભુદ્ધ છે. એમાં કડકાઈ કરતાં છુટછાટ વધુ છે. અપરાધી પ્રત્યે કે આવશ્યક ફરજ ટાણે એ મૌન ન સેવે. નગર સામે ભુલમ થઈ રહ્યો હોય કિંવા અગિયાનો હાથ નખળાને કે અસહાયને ડારતો હોય તો એ હાથ જોડી ઊભો ન રહે. એ વેળા ઉધારી છાતીએ ઝુકાવે અગર તો હાથમાં શસ્ત્ર પકડી પડકાર કરે. ભુલમગારનો સામનો કરવો એ એની ફરજ ! એ પરિસ્થિતિ લક્ષ્યમાં લઇ જૈન સિદ્ધાંતકારોએ અહિંસાનું પ્રમાણ શ્રમણસમૂહ માટે ન્યારે પૂર્ણ એટલે સોળ આની કહ્યું છે ત્યારે શ્રાદ્ધ યાને ઉપાસક વર્ગ સારું એક આની મૂક્યું છે. અલખત શક્તિ અને સંજોગો અનુસાર એક આનીથી આગળ વધવામાં વાધો નથી જ. ન્યાં આવી દીર્ઘ-દર્શિતા ભરી જોડવણુ હોય, ન્યાં એ રીતે એક બે નહિ પણ સંખ્યાબંધ આત્માઓ આચરણુ કરી ચૂક્યા હોય, અને ન્યાં એ વાતની સાક્ષીમાં ઇતિહાસ ડિડિમ નાદ કરતો હોય ત્યાં એમ કહેવું કે જૈનધર્મની અહિંસા દેશની પરાધીનતા માટે જવાબદાર છે, અથવા તો ગુજરાતના પતનમાં એણે અમ્ર ભાગ લગવ્યો છે તો એ માત્ર બાલિશ્ચતા છે એમ જ નહિ પણ ઇતિહાસની અજ્ઞાનતા પણ છે જ. એવું વદનાર જો સાક્ષર વર્ગમાં કોઇ હોય તો કહી શકાય કે એની કલમે સત્યનો અપલાપ કરી કેવળ અસૂયાનું પાન જ ક્યું છે.

દુનિયાનો મોટો ભાગ જે માપે શૌર્ય કે પરાક્રમને માપે છે એની અનેક પરાક્રમ ગાથાઓ ભારતવર્ષમાં અને એની બહારના દેશોમાં ભૂતકાળમાં અને આજે પણ રચાઇ હતી અને રચાય છે, અને તે ઉપરથી જય-પરાજયના આંક મૂકાય છે. આ સાચું છે છતાં એથી અહિંસામાં કંઈ જ નથી અથવા તો એ કેવળ આત્મિકશ્રેય સારું જ ઉપયોગની વસ્તુ છે, બ્યવહારમાં એનું કંઈ જ મૂલ્ય નથી એમ માનવામાં જરૂર ઉતાવળ છે. જે વસ્તુ એક આત્માને કલ્યાણપથે લઇ જવાનું સામર્થ્ય ધરાવે તે સંખ્યાબંધ આત્મા માટે શા સારુ શ્રેયનો માર્ગ ન ઉધારે ? ભૂત અને વર્તમાનનાં ઉદાહરણુ એકઠાં કરતાં જરૂર લાગવાનું કે એમાં ઉકુબ્ધ શક્તિ છે. એનો ઉપયોગ કરતાં આવડે તો હિંસાના વિષમ ને લોહીયાળ માર્ગે જઇ હજારોની પ્રાણહાનિ કરવી અને જય મળ્યા છતાં સાચી શાંતિ ન મળે કિંવા ભાવિ ભય ઊભો રહે એવી ત્રિશંકુ દશામાં રહેવું, એ કરતાં અહિંસાનો પંથ ઘણી રીતે શ્રેષ્ઠ છે. અલખત એમાં કપરાશ ભારી છે અને સહન કરવાનું વધુ છે, છતાં એનો આખરી અંગમ પ્રેમમય અને કાયમી શાંતિમાં પરિણમે છે એ નિશ્ચિત વાત હોવાથી પ્રશંસનીય અને અનુકરણીય છે. જૈનોની અહિંસાએ પતન નથી નોતર્યું ! એ માટે ગાંધીજીના શબ્દો ટાંકી લેખમાળાને સામાસ કરીશ. 'મોડર્ન રીવ્યુ' નામના પ્રસિદ્ધ માસિકમાં વર્ષો પૂર્વે દેશભક્ત લાલા લખપતરાયે લખેલું કે—

અંક ૮]

જૈનધર્મી વીરોનાં પરાક્રમ

[૨૩૧]

“The elevation of the doctrine of Ahimsa to the highest position contributed to the downfall of India.”

ભાવાર્થ—“અહિંસાના સિદ્ધાંતને શ્રેષ્ઠ ગણી તેને એકદમ ઊંચી કક્ષાએ ચઢાવી દેવાથી ભારતવર્ષનો અધઃપાત થયો છે.”

એ લેખમાં આગળ જતાં જૈનધર્મની અહિંસા પ્રત્યે પણ કટાક્ષ કરી પરાધીનતામાં કારણરૂપ બતાવેલી. એ સંબંધમાં ગાંધીજીએ જણાવ્યું કે—

“During the past 1500 years we have as a nation given ample proof of physical courage, but we have been torn by internal dissensions and have been dominated by love of self instead of love of country. We have, that is to say, been swayed by the spirit of irreligion rather than of religion.”

“I do know how far the charge of unmanliness can be made good against the Jains. I held no brief for them.”

“Our Shastras seem to teach that a man who really practises Ahimsa in its fulness has the world at his feet; he so effects his surroundings that even the snakes and venomous reptiles do him no harm. This is said to have been the experience of St. Francis of Assisio...અભયદાન (Gift of life) is the greatest of all gifts.”

“If we are unmanly to day, we are so, not because we do not know how to strike, but because we fear to die. He is no follower of Mahavir, the apostle of Jainism, who being afraid to die, takes flight before any danger, real or imaginary.”

ભાવાર્થ—શ્રી લાલા લજપતરાયે કરેલ આક્ષેપોના જવાબમાં ગાંધીજી જણાવે છે કે—
“છેલ્લાં ૧૫૦૦ વર્ષ દરમ્યાન એક દેશ તરીકે આપણે શારીરિક હિન્મતના બહુ પુરાવા આપ્યા છે, પણ આપણે આંતરિક ઝઘડાઓથી જીર્ણ થઈ ગયા છીએ અને દેશપ્રેમનાં સ્થાને આપણે સ્વાર્થપરાયણ થઈ ગયા છીએ. એમ કહી શકાય કે આપણે ધર્મ ભાવનાના બદલે અધર્મ ભાવનાના ભોગ બન્યા છીએ.”

“હું કંઈ જૈનોનો બચાવ કરવા નથી માગતો, પણ (આપણી) નાહિન્મત માટે જૈનો ઉપર કેટલું દોષારોપણ થઈ શકે એનો મને બરાબર ખ્યાલ છે.”

“આપણાં શાસ્ત્રો તો એમ શીખવે છે કે જે માણસ સાચી રીતે સંપૂર્ણ અહિંસાનું આચરણ કરે છે તેના ચરણમાં આખી દુનિયા આવી પડે છે, તે આસપાસના વાતાવરણને એટલું પ્રભાવિત કરે છે કે સર્પ અને ઝેરી જનવંશ પણ તેને કશું નુકશાન કરતા નથી. એસીસીઓના સંત ફ્રાન્સીસને આવો અનુભવ થયાનું કહેવાય છે..... અભયદાનને બધાં દાનોમાં શ્રેષ્ઠ દાન ગણવામાં આવ્યું છે.”

“જે આપણે અત્યારે વાર્મદ બની ગયા છીએ તે તો તેનું કારણ આપણે પ્રહાર કરવાનું ભૂલી ગયા છીએ એ નથી, પણ તેનું કારણ તો આપણે મરણથી ડરતા થયા છીએ એ છે. તે માણસ જૈનધર્મના પયગંબર સમા મહાવીરનો અનુયાયી નથી કે જે મોતથી ઝેરોનું કાર્ત્વિનક કે સાચાં બન સાંભેથી નાંસી છૂટે છે.”

(સંપૂર્ણ)

જૈન સ્થાપત્યો અને જ્ઞાનમંદિરોથી સમૃદ્ધ રાજપુતાનાનું એક જૈન તીર્થ

જૈસલમેર

લેખક:-શ્રીચુત સારાલાલ મણિલાલ નવાબ, અમદાવાદ.

(ક્રમાંક ૮૮ થી ચાલુ)

- (૧) વિક્રમ સંવત્ ૧૫૧૮ વર્ષે શ્રી જૈસલમેર
- (૨) મહાદુર્ગે રાડલ શ્રી ચાચિગદેવવિભયિરાજ્યે
- (૩) ડુકેશવંશ ચોપડાગોત્રે સાં હેમા પુત્ર ॥
- (૪) પૂના તત્પુત્ર દીતા તત્પુત્ર પાંચા તત્પુત્ર ॥
- (૫) સં૦ સિવરાજ સં૦ મહિરાજ સં૦ લોલા વાંધવેન
- (૬)
- (૭) સુહવદે પુત્ર સં૦ ધિરા સં૦ મહિરાજ ભાર્યા મહિગલદે પુત્ર સહસા
- (૮) સાજણ સં૦ લોલાભાર્યા લીલાદે પુત્ર સં૦ સહજપાલ રત્નપાલ ॥
- (૯) સં૦ લાખણ ભાર્યા લખમાદે પુત્ર સિખરા સમરા માલા સોઠાકડ-
- (૧૦) રા પૌત્ર ડુધા શ્રીવત્સ સારંગ સદ્ગા શ્રીકરણ ડુગમસી સદારંગ
- (૧૧) ભારમહા સાલિગ સુરજન મંડલિક પારસ પ્રમુ
- (૧૨) જી પરિવારસહિતેન વાં૦ કમલરાજગણિવરાણાં મ
- (૧૩) દુપદેશન માતૃ રૂપી પુણ્યાર્થ શ્રીકલ્યાણમસ્તુ
- (૧૪) શ્રીસુમતિવિંધવાનિ કારિતાનિ
- (૧૫) પ્રતિષ્ઠિતાનિ શ્રીસુરતરગચ્છે શ્રી જિનમહાસુરારિ
- (૧૬) પટ્ટાલંકાર શ્રીજિનચંદ્રસુરિભિઃ ॥
- (૧૭) વાં૦ કમલરાજગણિવરાણાં શિષ્ય ઉત્તમલાભ ગણિ પ્રજનંતિ ॥

સંભવનાથજીના દેરાસરનું શિખર સાદું જ છે, પરંતુ તેના પૃષ્ઠ ભાગના ગોખલામાં તથા અને આજુના મંડાવરોના ગોખલામાં પીળા પાષાણની એકેક પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ છે.

(૩) શ્રી શીતલનાથજીનું દેરાસર

ઉપરોક્ત (૧) શ્રી પાર્શ્વનાથજી મૂળનાયકના દેરાસરની ભમતીમાંથી જમણી આજુની બારી મારફતે શ્રી શીતલનાથજીના દેરાસરમાં જવાય છે. શીતલનાથજીના દેરાસરમાં મૂળનાયક તરીકે શીતલનાથજીના બદલે શાંતિનાથજીની ધાતુપ્રતિમા ધિરાજમાન છે. ચલારામાં મૂળનાયક સિવાય ૨૬ પાષાણની તથા ૧ ધાતુની નાની પંચતીર્થી ધિરાજમાન છે અને ૧ તાંબાની સિદ્ધચંક્રજીની યંત્ર છે. આ ઉપરાંત રંગમંડપની અને આજુએ નાની મોટી પાષાણની ૬૨ પ્રતિમાઓ તથા મોટાં ૫ જિનચિંતો ધાતુનાં છે અને ધાતુની ૨ પંચતીર્થીઓ પણ છે. રંગમંડપની જમણી આજુએ સંજેમરમરનો એક મોટા સપરિસપ જિનપદ છે; આ પદની ઉચાઈ ૫ ફૂટ છે અને લંબાઈ આસરે ૭ ફૂટ છે.

આ દેરાસરની છતમાં દિવસે પણ એટલા બધાં ચામાચીડીયાં લટકે છે કે જે વહીવટદારો તેનો તાત્કાલિક પ્રબંધ નહીં કરે તો ચામાચીડીયાંની હુધારથી થતી દેરાસરની આશા-તના નિરંતર ચાલુ રહેવાનો સંભવ છે. શીતલનાથજીના દેરાસરમાં જવાનો મુખ્ય રસ્તો તો જૈસલમેરના મૂળનાયકના જિનમંદિરમાં દાખલ થતાં જે મોટું વિશાળ તોરણ આવે છે, તેની જમણી બાજુએ છે. પરંતુ (૨) શ્રી સંભવનાથજીના દેરાસરની માફક, જૈસલમેર શહેરમાં જૈનોની વસ્તી દિનપર દિન ઘટતી જતી હોવાથી કોઈ એકલહોકલ પ્રવાસી યાત્રાળુ સિવાય અને તિથિના દિવસો સિવાય મંદિરોના પૂજારીઓ તથા એકાદ-બે ધર્મ-શ્રદ્ધાળુ જૈનો જ આ કિલ્લાપરનાં જિનમંદિરોના દર્શને આવે છે, તેથી મોટે ભાગે આ મુખ્ય દરવાજો બંધ જ રાખવામાં આવે છે.

શીતલનાથજીના મુખ્ય દરવાજાની ડાબી બાજુની ભીંતપરની ચુનાની જળીઓ પૈકી એક જળીમાં કાલિયામર્દનનું સુંદર દૃશ્ય શિલ્પીએ રજૂ કરેલું છે, જે ખાસ જોવા લાયક છે.

આ પ્રમાણે કિલ્લાપરનાં ત્રણ જિનમંદિરોમાં જવાનો મુખ્ય ચાલુ રસ્તો શ્રી પાર્શ્વનાથજીના જિનમંદિરનો પ્રવેશ માર્ગ છે. આ ત્રણે જિનમંદિરોનાં દર્શન કર્યા પછી બહાર નીકળીએ એટલે ડાબા હાથ તરફ (૪) શ્રી શાંતિનાથજીનું તથા (૫) શ્રી અષ્ટાપદજીનું દેરાસર આવે છે. આ બંને દેરાસરો એક જ દેરાસરમાં ઉપર નીચે આવેલાં હોવા છતાં, પરંપરાથી અલગ ગણાય છે, તેથી મેં પણ તેનો અલગ ઉલ્લેખ કરેલો છે. આ બંને દેરાસરો પૈકી (૪) શ્રી શાંતિનાથજીનું દેરાસર મેડા ઉપર આવેલું છે અને (૫) શ્રી અષ્ટાપદજીનું દેરાસર નીચે-ભોંયતળીએ આવેલું છે.

શ્રી શાંતિનાથજીનું દેરાસર

શ્રી શાંતિનાથજીના ઉપરના દેરાસરમાં તથા નીચેના શ્રી અષ્ટાપદજીના દેરાસરમાં જવા માટેનો રસ્તો એક જ છે. શ્રી શાંતિનાથના મુખ્ય મંદિરની ડાબી બાજુએ બે સુંદર આરસની શિલ્પ-નર્તકીઓની બાજુમાં આ દેરાસર બંધાવનારની તથા તેણે કરેલાં સુકૃત્યોની નોંધવાળી પીળા પાષાણુપર ખોદેલી એક પ્રશસ્તિ છે, જેના પરથી લંબાઈ ૨ ફૂટ ૪ ઇંચ છે તથા પહોળાઈ ૧ ફૂટ ૪ ઇંચ છે (જુઓ જૈન લે. સં. ભાગ ૩ લેખાંક ૨૧૫૪).

શ્રી શાંતિનાથજીના મુખ્ય દેરાસરની સામે રંગમંડપમાં ડાબા હાથ ઉપર પીળા પાષાણુના હાથી પર આ દેરાસર બંધાવનાર શેઠ-શેઠાણીની મૂર્તિઓ પોતાના બંને હાથ જોડીને પ્રભુની સ્તુતિ કરતી હોય તેવી રીતે શિલ્પીએ રજૂ કરેલી છે. આ બે મૂર્તિઓ પૈકી શેઠની મૂર્તિ ધાતુની છે અને શેઠાણીની મૂર્તિ સફેદ આરસની છે. વળી શેઠની મૂર્તિના પાછળના ભાગમાં બે લીંટીનો ટૂંકા લેખ છે, જે આ પ્રમાણે છે:—

(૧) સંવત્ ૧૬૬૦ વર્ષે પોષ વદિ ૩ દિને ॥

(૨) શ્રી આદિનાથ પ્રતિમા સેવક ॥

લેખમાં નામ નહિ હોવાથી આ મૂર્તિ કોની છે, તેની ખરેખરી ઓળખાણ થઈ શકવી મુશ્કેલ છે; પરંતુ ત્યાં પૂજારી વગેરેના કહેવાના આધારે જ મેં ઉપરની કલ્પના કરી છે.

[૨૩૪]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૮]

આ બંને શેઠ-શેઠાણીની મૂર્તિઓ સિવાય બીજી પણ એ મૂર્તિઓ જમણી બાજુએ એ હાથી પર બિરાજમાન છે, અને આ મૂર્તિઓ પૈકીની શેઠની મૂર્તિ ધાતુની અને શેઠાણીની મૂર્તિ સફેદ આરસની છે. આ બંને મૂર્તિઓ તથા હાથી પર પણ કોઇ પણ જાતનો લેખ વગેરે નહિ હોવાથી આ મૂર્તિઓ કોની હશે તેની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે. આ દેરાસરની ભક્તીમાં આપણી ડાબી બાજુએથી જતાં પ્રથમ શ્રી શત્રુંઘ્ય ગિરનાર તીર્થાવતારનો પટ છે, જેના નીચેના ભાગમાં સંવત ૧૫૮૫ની સાલનો લેખ છે. (બુચો જૈ. લે. સં. ભાગ ૩ જે લેખાંક ૨૧૫૫).

આ પટ ઉપરાંત પાષાણની ૧૦૩ નાની મોટી જિનપ્રતિમાઓ તથા એક એકક ઉપર ઉપરોક્ત પ્રશસ્તિ લેખ, એ સુંદર શિલ્પ-નર્તકીઓ અને એક લક્ષ્મીનારાયણની સુંદર આરસની મૂર્તિ છે. આ બંને શિલ્પ-નર્તકીઓના શિલ્પો બહુ જ સુંદર છે, અને તે બંનેના ફેટાઓ શેઠ આણંદજી કલ્યાણની પેઢીની ઔશીસમાં છે.

મુખ્ય દેરાસરના મંડોવરેનાં શિલ્પો બહુ જ શ્રેષ્ઠ કાટીનાં છે અને તે શિલ્પો પૈકીનાં ફેટલાંક શિલ્પો તો જિનેશ્વરદેવોની પદ્માસનસ્થ પ્રતિમાજનાં તથા જૈન સાધુ મુનિ-રાજોનાં છે. આ દેરાસરના ઉપરનું સામરણ બહુ જ સુંદર અને ઝીણવટભર્યા કાતરકામવાળું છે, જેનો ફેટો પણ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીમાં છે.

મુખ્ય મંદિરમાં દાખલ થઇએ ત્યારે સૌથી પ્રથમ નજર ગર્ભદ્વારની બંને બાજુએ આવેલા વિશાળ પીળા પાષાણનાં સત્તરિસય પટ પર પડે છે. ગભારામાં પેસતાં ડાબા હાથ પર એ પીળા પાષાણની કાયોત્સર્ગસ્થ જિનપ્રતિમાઓ છે, જે બંને મૂર્તિઓમાં બીજી નાની નાની પદ્માસનસ્થ અગિયાર અગિયાર પ્રતિમાઓ છે, જે બંને મક્કીને એક ચોવીશી છે. વળી તે મૂર્તિઓની પાસે જ એક પીળા પાષાણની પંચતીર્થ તથા પીળા પાષાણનો મોટો સત્તરિસય પટ છે, આ પટની નીચે ત્રણ લાઇનનો મોટો શિલાલેખ છે, જે આ પ્રમાણે છે:—

(૧) સં ૧૫૩૬ વર્ષે ફાગુણ સુદિ ૩ દિને શ્રી ઉકેશવંશે ર્દેવાક્ષત્રિયાન્વયે શ્રીથુ(ધુ)જ્જગોત્રે મંકુંદાપુત્ર મંધીધાપુત્ર મંલ્લખમસી પુત્ર મંપદ્મા મંબીરા તત્ર મંબીરા પુર્જાદા મંધીરા । દેવરાજ । ઢાહા । વસતા । સહજા । તત્ર ધીરા માર્યા

(૨) ધાંધલદે પુમં તેજા મં વિલા મં ગજા મં સાતલ તત્ર મં તેજા માં હાંસલદે પુણ્યાર્થે પુમં રૂપસી મં સોમસીભ્યાં તત્ર રૂપસી માં રાંતલદે પુમં રાજા પુત્રી હક્કી । હકમણિ । સોમસી માં સંસારદે પુત્રો રોહિણિ પ્રમુખપરિવારસહિતાભ્યાં શ્રીસત્તરિસયપટ્ટિકા કારિતા:

(૩) પ્રતિષ્ઠિતા શ્રીચરતગરગચ્છે શ્રીજિનરાજસૂરિપટ્ટે શ્રીજિનભદ્રસૂરિપટ્ટે શ્રીજિનચંદ્રસૂરિગચ્છનાયકૈઃ શિષ્ય શ્રીજિનસમુદ્રસૂરિ શ્રીગુણરત્નાચાર્ય પ્રમુખ પરિવારસહિતૈઃ ॥ દુર્ગાધિપ શ્રીદેવકર્ણનૃપરાજ્યે । શુભં ભૂયાત્ । લિખિતા કમલલાભમુનિના શ્રેયોસ્તુ ॥

[અનુસંધાન-બુચો પાનું ૨૪૦]

શ્રી માતર તીર્થ

લેખક—પૂજ્ય મુનિમહારાજ શ્રી મુશીલવિજયજી

(ક્રમાંક ૮૯થી શરૂ: ગતાંકથી ચાલુ: આ અંકે સંપૂર્ણ: લેખાંક ત્રીજો)

શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુની અમત્કારિક મૂર્તિનું વર્ણન

ખેડા જિલ્લાના માતર તાલુકામાં અરોડા નામે નાનું ગામ છે. ગામની નજીક વાત્રક નદી છે. ગામમાં જૈનોનાં માત્ર બે જ ઘર છે. એક વખતે ત્યાંના વલુકર લોકો વાત્રક નદીમાં કાંકરી કાઢવા ગયા. સહભાગ્યે નદીના કિનારામાંથી સાતમા સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુની અમત્કારિક મૂર્તિ પ્રગટ થઈ. પ્રતિમાજીને નદીના પાણીથી નવરાવી, માટી દૂર કરી, પોતાના ઘરે લાવી, ઘરની બહારના ચોકમાં તુલસી-ક્યારો હતો ત્યાં પધરાવી અને તેના કંઠમાં તુળસીની માલા પહેરાવી, પાસે ઘીનો દીવો પ્રગટાવ્યો, અને મૂર્તિની સન્મુખ દરહરમેશ ભજનાદિ કરવા લાગ્યા. જે દિવસે આ મૂર્તિ વલુકરને ત્યાં આવી તે દિવસે ૫૦ વર્ષની ઉમ્મરવાળા એવા તે વલુકરને ઘરે પુત્રનો જન્મ થયો, એટલું જ નહીં પણ ઘરના પાયામાંથી રૂ. ૧૦૦) જેટલી કિંમતનો માલ નીકળ્યો. આ બનાવ બનવાથી તેને પ્રભુ પર બહુ જ આરથા ખેડી અને આ મૂર્તિ મહાઅમત્કારિક છે તેમ તે માનવા લાગ્યો. પોતાના ઘેર આ રીતે મૂર્તિ આવી અને લાભ થયો તે વાતની બહાર ખબર પડવા દીધી નહીં. જેમ જેમ તેને વધુ ફાયદા થતા ગયા તેમ તેમ તેની મૂર્તિ પરની આરથામાં વૃદ્ધિ થવા લાગી અને તે મૂર્તિની ભક્તિ દિવસે દિવસે વિશેષ કરવા લાગ્યો. મૂર્તિના અધિષ્ઠિત દેવે માતરના રહીશ સાંકળચંદ હીરાચંદને સ્વપ્ન આપ્યું કે હું અરોડા ગામમાં વલુકરને ઘેર છું ત્યાં આવીને લઈ જાઓ. સાંકળચંદ શેઠ માતરથી અરોડા ગયા પણ પત્તો લાગ્યો નહીં એટલે તે પાછા આવતા રહ્યા.

ત્યારપછી ફરીથી મૂર્તિના અધિષ્ઠિત દેવે માતરના રહીશ શા. નગીનદાસ કાળીદાસ તથા યુનીલાલ બીખાબાઈને સ્વપ્ન આપ્યું કે—પહેલાં મેં સાંકળચંદ હીરાચંદને સ્વપ્ન આપેલું, તેઓએ તે વાત ખોટી માની છે, પણ તે વાત સાચી જ છે. અને હું તે જ વલુકરને ત્યાં તુલસીક્યારામાં છું. આવીને મને લઈ જાવ. આ વાતથી બંને જણાએ સંઘ ભેગો કરી સર્વ હકીકત કહી સંભળાવી. બાદ ઉપરોક્ત ત્રણ વ્યક્તિ સહિત દશ માણસો ગાડાં જોડીને વારસંગ ગામે ગયા. વારસંગ ગામમાં નાથાલાલ શ્રાવકનું એક ઘર હતું. તે સુખી અને બાહોશ હતો. માતરથી પધારેલા આ બંધાની પરોણાગત સારી રીતે કરી. અને તેમના કામમાં મદદ કરવા તે પણ સાથે જવા તૈયાર થયા.

અરોડા અને વારસંગ વચ્ચે વાત્રક નદી પથરાયેલી છે. નદીના સામસામા કાંઠા પર આ બંને ગામ વસેલાં છે. નદી ઊતરીને સર્વ અરોડા આવી પહોંચ્યા. બાદ વલુકરવાસમાં ગયા તે જોનેત્યાં તુલસીના ક્યારાઓ હતા તેને ત્યાં જઈ ક્યારાઓમાં તપાસ કરવા લાગ્યા. તપાસ કરતાં કરતાં અધિષ્ઠિત દેવે જે 'વલુકરના ઘરના ચોકમાં રહેલ તુલસીક્યારામાં હું છું, ત્યાંથી મને લઈ જાવ' એવા પ્રકારનું સ્વપ્ન આપ્યું હતું, તે જ વલુકરના ઘરના ચોકમાં રહેલ તુલસીક્યારામાં સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુની ભવ્ય મૂર્તિ નિહાળી. સાંકળચંદ હીરાચંદ મૂર્તિની પાસે જઈ બારીકાઈથી તપાસ કરી તો શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પીળા પાપાણુની શ્વેતાંબરીય પ્રાચીન મનોહર મૂર્તિ જણાઈ. આ દશ્ય જોતાં વલુકરના હૃદયમાં મુંઝવણનો પાર રહ્યો નહીં. તે મનમાં ને મનમાં જ રડવા લાગ્યો: અરેરે! શું આ લોકો આ

[૨૩૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૮

મૂર્તિને મારા ઘેરથી લઈ જશે! મારા આંગણામાંથી શું આ પ્રભુ ચાહ્યા જશે! યસ, ગમે તે થાય, પણ મૂર્તિને ન આપું! એમ એણે પોતાના હૃદયમાં દઢ સંકલ્પ કર્યો.

માતરના આવેલા શ્રાવકોએ વિચાર કર્યો કે હવે પ્રભુજીને અહીં મૂકીને કેમ જવાય? ગમે તે ભોગે અહીંથી લઈને જ જવું જોઈએ. ભલે કદાચ વણુકર ન માને તો લાલચ આપીને પણ મૂર્તિ લઈ જવી. આ પ્રમાણે પરસ્પર વિચાર કરી વણુકર પાસે મૂર્તિની માગણી કરી, પણ તેણે તે આપવાની યોજ્જી ના પાડી; અને શ્રાવકોને સંભળાવી દીધું કે મને મારી નાખો, મારું સર્વસ્વ લૂંટી લ્યો, મારા પર સીતમ ગુર્જરો તોપણ એ પ્રભુની મૂર્તિને હું આપવાનો નથી. જ્યારે તેણે આ પ્રમાણે સ્પષ્ટ ના કહી ત્યારે શ્રાવકોએ ૧૦૦) રૂ. સુધીની લાલચ આપવા માંડી. પણ વણુકરે તો જરાય લલચાયા વગર ધસીને યોજ્જી ના પાડી દીધી. એટલે આ મામલાને તાત્કાલિક શાંત કરવાની જરૂર લાગવાથી સમયસૂચક વારસંગના શેઠ નાથાલાલે માતરના શ્રાવકોને સમજાવ્યા કે અત્યારે તમે પ્રભુજીને લઈ જવા રહેવા છો! ચૈસા આપવાની કંઈ જરૂર નથી. આવતી કાલે હું ગમે તે રસ્તો કાઢી આ મૂર્તિ તમને અપાવીશ. મમતે ચઢેલી વાત તાત્કાલિક સુધરતી નથી. એને માટે તો કાંઈક સમય જોઈએ. માતરવાળા પણ વણુકરના હૃદયને દુઃખ કરી મૂર્તિ લઈ જવા રાજ ન હતા, તેમ જ વણુકરનો વાસ એટલે વણુકરોનું જોર એટલું બધું હતું કે તોફાન કરીને પણ મૂર્તિ મેળવી શકાય તેમ નહોતું. આ સર્વ પરિસ્થિતિનો વિચાર કરી મૂર્તિ લેવા આવેલા માતરવાળા શ્રાવકો એમને એમ પાછા ગયા. માતર આવી સર્વ વૃત્તાંત સંઘ આગળ રજુ કર્યો. એ સાંભળીને માતરના શ્રાવકોએ ગમે તે ભોગે પ્રતિમાજીને માતર લાવવાનો નિશ્ચય કર્યો અને અગાઉ ગયેલા દશ સહિત આશરે વીશ શ્રાવકો વિં સં ૧૯૬૦ના મહા શુદ્ધિ ૧૩ના રોજ રાતના બરોડે જવા નીકળ્યા. મધ્યરાતે તેઓ રસ્તામાં આવતા મેહરજ ગામે આવી પહોંચ્યા. રસ્તામાં એક ગાડું નદીની પાસે ખાડા આવતાં બંધું વળી ગયું, છતાં પ્રભુપ્રતાપે કોઈને લેશમાત્ર ધન થઈ નહીં. બધાએ ભોગા થઈ ખાડામાંથી ગાડું બહાર કાઢ્યું. ત્યાંથી વારસંગ ગામે આવી પહોંચ્યા, ને શ્રાવક નાથાલાલને ત્યાં ગયા. નાથાલાલે માતરના શ્રાવકોને કહ્યું કે વણુકરને સમજાવી રૂ. ૨૦૦) સુધી આપવા પડે તો આપીને અને છતાં કદાચ આનાકાની કરે તો વણુકરને વાપરી સમજાવી પતાવી ગમે તે ભોગે મૂર્તિ મેળવવી. આ પ્રમાણે નિર્ણય કરી માતરના શ્રાવકો, નાથાલાલભાઈ, તથા વારસંગના નાથાલાલે સાથે લીધેલા ગરાસીયાઓ વગેરે મળી કુલ ૩૫ માણસો બરોડે ગયા. ત્યાં વણુકરને ઘેર સીધા જઈ પહોંચ્યા. ક્યારાની આસપાસ બધા વણુકરોને વીંટળાઈ ગયેલા જોઈ તેમણે વિચાર્યું કે કાંઈક જુદું પરિણામ આવશે, એટલે એ લોકો ગામના મુખી પટેલ પાસે ગયા અને મુખીને વસ્તુસ્થિતિ સમજાવી. એટલે મુખીએ વણુકરને મૂર્તિ આ લોકોને આપી દેવાનો હુકમ કરાવ્યો. ત્યારે વણુકરોએ મુખીને જાણાવ્યું કે અમારી પાસેથી મૂર્તિ તો ખરાંટીવાળા શેઠ બેચરદાસ લલ્લુભાઈ મફત લઈ ગયા છે. જ્યારથી અમારી પાસેથી મૂર્તિ ગઈ ત્યારથી અમે ખાધું પણ નથી અને ઉદાસીન થઈ બે દિવસથી બેસી રહ્યા છીએ, અમને એ પ્રભુજીનાં દર્શન કરાવો તો જ અમે ખાઈએ. આ વાત પર મુખીને વિશ્વાસ આવ્યો નહીં, એટલે તેની તપાસ કરવા માતરવાળા બે શ્રાવકોને ખરાંટી શેઠ બેચરભાઈ લલ્લુભાઈને ત્યાં જવા કહ્યું. માતરવાળા

શા. સાંકળચંદ હીરાચંદ તથા મગનલાલ ભીખાભાઈ ખરાંટી ગયા ને અન્ય માતરવાળા શ્રાવકા વગેરે મુખીના ચોરા પર બેસી રહ્યા. મુખીએ તેમની મહેમાનગતી સારી કરી.

પેલા બે માતરવાળા શ્રાવકા ખરાંટી પહોંચ્યા, ને શેઠ બેચરદાસ લલ્લુભાઈને મળ્યા. તેમને સર્વ હકીકત પૂછી ત્યારે શેઠ બેચરદાસ લલ્લુભાઈએ કહ્યું કે—હું કાલે બેરોડે ઉધરાણી માટે ગયો હતો ત્યાં તમે પરમ દિવસે આવેલા, માગણી કરેલી, પણ તે વણકરે મૂર્તિ આપેલી નહીં. આ વાતની મને ખબર પડી એટલે હું ત્યાં ગયો અને તે વણકર પાસે મારા રૂ. ૧૦૦૦) લેણા હતા તેમાંથી એાછા લેવાનું વગેરે આહુ'અવળું સમભવની તેની પાસેથી મૂર્તિ લઈ આવ્યો છું. વણકર કહેતો હતો કે મને સ્વપ્ન થયું છે કે 'તું એક પણ પૈસા લઈશ તો તારું ખરાબ થશે' એટલે તેણે પૈસાની લાલચે મને પ્રતિમાજી આપ્યા નથી. પ્રથમ તો મને પણ આવવાની ના પાડી હતી, પણ પ્રભુજીની ઇચ્છા ત્યાં જવાની હશે એમ સમજી મહામહેનતે આપવાનું નક્કી કર્યું, એટલે મેં નિકટમાં વાતક નદી છે ત્યાં મૂર્તિને મૂકી જવાનું કહ્યું, તેથી વણકર મૂર્તિ લઈને વાતક નદીએ આવ્યો અને નદીમાં મૂર્તિને નવરાવી, કંઈમાં જે તુળસીની માળા નાખેલી હતી તે કાઢી નખાવીને મૂર્તિને હું ઉપાડીને મારા ગૃહમંદિરે લાવ્યો છું. પ્રભુજીની સેવાપૂજા કરી હહેલાના મેડા પર ટાકાની ઉપર બેસાડયા છે. ચાલો તમારે દર્શન કરવા હોય તો કરાવું. એમ કહી બંને જણુ હહેલાના મેડા પર ગયા અને પ્રભુજીનાં દર્શનાદિ કર્યાં. બાદ શેઠ બેચરદાસને કહ્યું કે જે તમારે મંદિર બંધાવવું હોય તો તેમાં પ્રતિમાજી સ્થાપન કરવા માટે પ્રથમ અંજન-શલાકા કરવી પડશે અને એમાં થતો ખર્ચ કરવાની શક્તિ હોય તો ખુશીથી પ્રતિમાજીને અહીં રાખો, નહીંતર અમારા ગામમાં શેઠ બેચરદાસ મોતીલાલની ધર્મપત્ની ગંગાસ્વરૂપ પાર્વતીબાઈ ઉદ્ઘાપન કરવાનાં છે, ને દહેરાસરમાં નૂતન ગોખલો કરાવી પ્રતિમાજી પધરાવવાના છે, તેમાં તેઓ રૂપિયા દસથી પંદર હજારનો સદ્વ્યય કરવાના છે, માટે આપ જે મૂર્તિ અમને સમર્પો તો મહોત્સવમાં વિશેષ વૃદ્ધિ થશે. હજારો માણસો તેનાં દર્શનાદિનો લાભ ઉઠાવશે. અને સાચા દેવ સુમતિનાથ પ્રભુજીના લગ્ન દહેરાસરમાં તે બિરાજમાન થશે. અમોને પણ ફરી આવી તક નહીં મળે. અમારો મહોત્સવ આ પ્રભુમૂર્તિથી શોભાવો એ જ વિનંતી છે. બેચરદાસભાઈએ પણ હર્ષપૂર્વક પ્રભુજી લઈ જવાની રજા આપી. રજા મળતાં સાંકળચંદ હીરાચંદ અને મગનલાલ ભીખાભાઈના આનંદનો પાર રહ્યો નહીં. સાંકળચંદભાઈ નાહી, શુદ્ધ થઈ, પૂજનાં કપડાં પહેરી પ્રભુજીને શુદ્ધ વસ્ત્રથી ઢાંકી મસ્તક પર લઈ ત્યાંથી વારસંગ જવા નીકળ્યા. રસ્તામાં પાછું બેરોડા આવ્યું. ત્યાં સર્વે વાટ જોઈને જ બેઠા હતા કે ક્યારે પ્રભુજીને લઈને આવે. એટલામાં તે પ્રભુજી સહિત સાંકળચંદભાઈને દેખ્યા. એટલે તો મેઘ દેખીને મધૂર જેમ હર્ષિત થાય તેમ સર્વે જણા હર્ષિત થયા. વણકર લોકો પણ પ્રભુની રાહ જોઈ રહ્યા હતા અને બંને દિવસના ભૂખ્યા હતા તે પણ બેગા થઈ ગયા અને કહેવા લાગ્યા કે અમે બે દિવસના ભૂખ્યા છીએ માટે અમને પ્રભુજીનાં દર્શન કરાવો. ત્યારે સાંકળચંદભાઈએ કહ્યું કે આ વણકરોએ હજી સુધી ખાધું નથી માટે તેમને દર્શન કરાવવા જોઈએ. ત્યારે બીજાઓએ કહ્યું કે રસ્તામાં દર્શન ન થાય, તમારે દર્શન કરવા હોય તો ચાલો અમારી સાથે વારસંગમાં. આ પ્રમાણે સાંભળીને મધુકર જેમ કમળમાં સુગંધ લેવા માટે તલપાપડ થાય તેમ વણકરે પણ પ્રભુનાં

[૨૩૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૯]

દર્શન કરવામાં તદલીન થયેલા તેમની સાથે સાથે વારસંગ આવી પહોંચ્યા. બાદ સૈને પ્રભુનાં દર્શન કરાવ્યાં. સૌએ પ્રભુજનાં ભક્તિપૂર્વક ભજનાદિ કર્યાં. શ્રાવકોએ સેવાપૂજા કરી ચત્યવંદન કર્યાં.

આ સમયે નાથાલાલભાઈએ પણ સર્વેની મહેમાનગતી સારી રીતે કરી અને પ્રભુજને મહેમાન તરીકે એક રાત રાખવાની માગણી કરી. સર્વેએ હા પાડી. પ્રભુજને ત્યાં મૂકી, માતર જઈ ખબર આપી. માતરના લોકો પણ રાહ જોઈને જ બેઠા હતા કે ક્યારે સમાચાર આવે. સમાચારથી સૈને વાકેફ કર્યાં. સાંભળી સૌ હર્ષિત થયા. મંદિરનો પૂજારી તથા મુનીમ જ્ઞેઠાલાલ ગણપતરામ રાતોરાત વારસંગ જવા નીકળ્યા ને પ્રભાત થતાં થતાં વારસંગ આવી પહોંચ્યા ને નાથાલાલભાઈને મળી પ્રભુજનાં દર્શન-પૂજનાદિ કરી પાછા માતર આવતા રહ્યા.

વિ. સં. ૧૯૬૦ના મહા શુદ્ધિ ૧૪ના દિવસે ખેરોરના ત્રણ વાગતાં ઠાઠમાઠ પૂર્વક પ્રભુજને માતર ગામમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. આ પ્રસંગે પૂ. મુનિમહારાજ શ્રી વૃદ્ધિવિજયજી મહારાજ ત્યાં વિદ્યમાન હતા. તેમની પાસે સારું મુહૂર્ત જ્ઞેવરાવી શા. કુલચંદ કાળીદાસે નવી દુકાન કરેલી તેમાં તેમના ઘણા જ આગ્રહથી પ્રભુજને એ કલાક મહેમાન તરીકે રાખ્યા. ત્યારબાદ સાચા દેવ શ્રી સુમતિનાથ પ્રભુજને પ્રથમ જે ઝોરડામાં મહેમાન તરીકે રાખ્યા હતા તે જ ઝોરડામાં મોટું સિંહાસન મૂકી તે પર પ્રભુજને પરોણા તરીકે પધરાવ્યા. ત્યાં રાજ વિવિધ પૂજાઓ ભણાવવા માંડી ને જૈનોમાં ઘણી ખુશાલી થવાથી ઉત્સવ તથા સ્વામીવત્સલ પણ સારી રીતે થયાં. આખા માતર ગામમાં અત્યંત આનંદનું વાતાવરણ પ્રસર્યું.

શેઠ ખેચરદાસ મોતીલાલનાં ધર્મપત્ની ગંગાસ્વરૂપ પાર્વતીબાઈએ સાચાદેવ શ્રી સુમતિનાથ પ્રભુના દહેરાસરના ગભારાની બહારના રંગમંડપમાં જે સુંદર નૂતન ગોખલો કરાવ્યો હતો, તેમાં તેમને નામરાશિથી વર્તમાન ચોવીશ જિનેન્દ્રો પૈકી આઠમા શ્રી ચંદ્ર-પ્રભુ ભગવાનની મૂર્તિ બેસાડવાનું નક્કી કર્યું હતું અને પ્રભુજને પહેરાવા માટે આંગી દાગીના પણ તૈયાર કરાવી રાખ્યા હતા. પ્રભુજને બેસાડવા માટે મુહૂર્તમાં દશ દિવસનો વિલંબ હતો, એટલામાં આ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુની ચમત્કારિક મૂર્તિ માતરમાં આવેલી જોઈને બાઈનું મન શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુની જ મૂર્તિ નૂતન ગોખલામાં બેસાડવાનું થયું અને તે વિચાર સંઘ પાસે નિવેદન કર્યો. સઘે અનુમતિ આપી. મુહૂર્ત નિકટમાં આવતાં એ શ્રાવકો શા. રાયચંદ હડીસિંગ અને મુનીલાલ બીબાભાઈ બંનેને સુરત મોકલ્યા ને ત્યાં ખિરાજતા પૂં પંચ સિદ્ધિવિજયજી મહારાજ (લાલના આચાર્ય શ્રી વિજય-સિદ્ધિસૂરીશ્વર મહારાજ)ને મુહૂર્ત માટે પુઠાવ્યું. તેમને પણ મુહૂર્ત સારું કલું. તેથી ત્યાં તાત્કાલિક પ્રતિમાજી લઈ જઈને અંજન કરાવ્યું. બાદ પ્રતિમાજી માતરમાં પાછા લાવી વિ. સં. ૧૯૬૦ ના વૈશાખ શુદ્ધિ ૧૫ ને શુક્રવારના સવારના ચઢતે પહેારે દશ વાગતાં ઘણી જ ધામધૂમ પૂર્વક પ્રભુજને ગોખમાં પધરાવ્યા, અને શાન્તિસ્નાત્ર ભણાવ્યું. આ પ્રસંગે યાત્રાળુઓ પણ સારા પ્રમાણમાં હતા. યાત્રાળુઓ માટે રસોડાનું સર્વ ખર્ચ આ બાઈ તરફથી કરવામાં આવ્યું. આ પ્રસંગે બાઈએ ઉજમણું પણ સારું કર્યું હતું. બાઈએ ઉજમણામાં તથા પ્રભુજને ગોખમાં પધરાવવામાં રૂ. ૧૪૦૦૦) નો આશરે સફવચ્ય કર્યો હતો.

આ રીતે સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુજની ચમત્કારિક મૂર્તિ ગોખમાં સ્થાપન થઈ. ત્યારબાદ

શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ તરફથી થયેલા જીર્ણોદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા વખતે તે જ સુપાર્શ્વનાથની ભવ્ય મૂર્તિ અસલ મૂળનાયક જે સ્થાને હતા તે જ સ્થાને ગોખમાંથી ઉત્થાપન કરી શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈએ ભમતીની મોટી દેરીમાં પધરાવી હતી, અને ખાલી રહેલ ગોખલામાં અન્ય પ્રતિમાજી સ્થાપન કર્યાં. તે વિ. સં. ૧૯૮૪ ના મહાવદી પાંચમનો શુભ દિવસ હતો.

ઉપસંહાર—

આ સાચા દેવનાં દર્શનાર્થે મહેમદાવાદથી, ખેડાથી, નડીઆદથી, આણંદથી, અમદાવાદથી એમ અનેક રસ્તે મોટર-ગાડી ઇત્યાદિ વાહન દ્વારા આવી શકાય છે. આવવાના રસ્તાએ સડકોથી બંધાયેલા છે. જનરાણુઓને ઉતરવા માટે જોનોની ચાર ધર્મશાળાઓ છે. જ્યાં સાચાદેવ શ્રી સુમતિનાથની પેઠી છે તે ધર્મશાળામાં તે સીધું આરસના પાષાણુમાં કાતરેલું જોડું મારેલું છે કે આ ધર્મશાળામાં ઉતરનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ કંદમૂળ ખાઈ ન શકે તેમજ રાત્રિભોજન કરી શકે નહીં. આ વસ્તુ દરેક ગામની ધર્મશાળાઓવાળાને અનુકરણ કરવા લાયક છે. આ સિવાય જોનેતરોની બીજી પણ ધર્મશાળાઓ છે. તદ્દુપરાંત ઉપાશ્રય છે. શ્રાવકનાં લગભગ ૨૦ ઘર છે. ગામમાં કુલ ૧૪૦૦ ઘર છે. એકંદર ગામની કુલ વસ્તી ૪૦૦૦ ની છે. દહેરાસરના બહારના પગથીયા પરથી તેમજ સામેની ધર્મશાળાના ઓટલા પરથી સાચાદેવ સુમતિનાથ પ્રભુજનાં દર્શન થઈ શકે છે. પ્રતિવર્ષ જેક શુદ્ધ ૩ ને દિવસે એટલે સાચા સુમતિનાથ પ્રભુની વર્ષગાંઠને દિવસે ભાતું અપાય છે. જનરાણુઓની અવર-જવર પણ રહ્યા કરે છે. કોઈ કોઈ વખતે સંઘ પણ આવે છે. કેટલાક માણસો દરેક પૂનમ પર દર્શનાર્થે આવે છે. વિહાર કરતાં સાધુ-સાધ્વીઓ પણ સારા પ્રમાણમાં આવે છે. ગામના શ્રાવકો વગેરે ભાવિક છે. ગામની બહાર લગભગ અડધો માઈલ પર સડકની પાસે નાનકડી દેરીમાં આદિનાથ પ્રભુજનાં પગલાં છે. ત્યાં કાર્તિક શુદ્ધ પૂનમે અને ચૈત્ર શુદ્ધ પૂનમે પટ બંધાય છે. તે દિવસે ગામમાંથી વાજતાં ગાજતાં સૌ દર્શન કરવા જાય છે. આ રીતે માતર જનરાણુ ધામ છે, અને ખેડા જીલ્લામાં આવેલું છે. માતર તાલુકા તરીકે, સાચા દેવના ગામ તરીકે અને માતર તીર્થ તરીકે એ જગતમાં સુપ્રસિદ્ધ છે.

શ્રી માતર તીર્થના આ ઇતિહાસમાં જે જે ઘટનાઓનો નિર્દેશ કર્યો છે તે મારા જાણવામાં આવેલી હકીકતના આધારે કર્યો છે. વિશેષ સત્ય તે જ્ઞાનભગવંતની દષ્ટિ જ નિરખી શકે. સાચા દેવ શ્રી સુમતિનાથ પ્રભુનાં આ પવિત્ર તીર્થનાં દર્શન કરી સૌ પોતાનું જીવન સફળ કરે એ જ ભાવના !

સુધારો-વધારો

(૧) લેખાંક પહેલાંમાં સાતમા પાને જ્યાં વિ. સં. ૧૮૯૩ના મહાશુદ્ધિ ૧૦ ને યુધવારે પ્રતિષ્ઠા થયાનું લખ્યું છે ત્યાં અંજનશલાકા થયાનું પણ સમજવું.

(૨) એ જ પાનામાં જ્યાં પ્રેમચંદ દેવચંદનું નામ છે તેના બદલે હકમચંદ દેવચંદ નામ વાંચવું. અને જ્યાં હેમાભાઈ પ્રેમાભાઈનું નામ છે તેના બદલે હેમાભાઈ વખતચંદનું નામ વાંચવું.

[२४०]

श्री जैन सत्य प्रकाश

[५५८]

[२३४ पानानुं 'जैसलमेर' लेखनुं अनुसंधान]

गलाराभां पेसतां जमलुा हाथ तरङ्ग पणु अेक विशाण पीणा पापाणुनो सत्तरिसय पट्ट तथा पीणा पापाणुनी अेक जेवीशी छे, जे पैकी सत्तरिसय पट्टनी नीये आ प्रमाणे लेख छे:—

॥८०॥ संवत् १५३६ वर्षे फागुण सुदि ३ दिने श्रीऊकेशवंशे श्रीवडह-
रागोत्रे सा० सादा भा० सुह [डा] दे पु० सा० चांपा भार्या डाही सुभ्राविकाया
सुपुण्यार्थं समतिशतजिनवरेंद्रपट्टिका कारिता प्रतिष्ठिता श्रीखरतरगच्छे श्री
जिनभद्रसूरिपट्टे पूर्वाचलसहस्रकरावतार श्रीजिनचंद्रसूरिभिः ॥ तत्शिष्य श्री
जिनसमुद्रसूरि श्रीगुणरत्नाचार्य श्री समयभक्तोपाध्याय

पट्टनी साथे पीणा पापाणुनी जे जेवीशी छे तेनी नीये आ प्रमाणेनो लेख छे:—

(१) संवत् १६०३ वर्षे आष[ा]ढ शुक्ल द्वितीयादिने श्रीजेशल—

(२) मेर महाद(दु)र्गे राडलश्रीलूणकर्णविजयिराज्ये । श्रीऊकेशवंशे पारि-
खगोत्रे प० वीदा

(३) भार्या आ० बाल्ही सुभ्राविकाया पुत्र प० भोजा प० राजा प० वीक
[१] प० गुणराज सिवराज रंगा

(४) पासदत्त रूपमल देदा नोडा धर्मदास भयरवदास प्रमुख पुत्रपौत्रादि
सत्परिवार सहितया

(५) स्वपुण्यार्थं श्रीचतुर्विंशतिजिनवरपट्टिका कारिता प्रतिष्ठिता च
श्रीवृहत्खरतरगच्छाधी [-]

(६) श्वर श्रीजिनहंससूरिपट्टपूर्वाचल सहस्रकरावतार

(७) श्री

[यालु]

डणा अने शास्त्रीय दृष्टिअे सर्वांग सुंदर

लगवान महावीरस्वामीनुं त्रिरंगी चित्र

१४"×१०" साधुअ : आर्टकार्ड उपर त्रिरंगी छयाधुअ : सोनेरी
गोर्डर : मूल्या-आर आना (टयाल अर्थनो दोढ आनो लुदो.)

श्री जैनधर्म सत्यप्रकाशक समिति

जेशिंगलाधनी वाडी : धीकांटा, अमहावाह.

નિહ્નવાદ

લેખક:—પૂજ્ય મુનિમહારાજ શ્રી દુરંધરવિજયજી

(ક્રમાંક ૮૮ થી ચાલુ)

છઠ્ઠા નિહ્નવ શ્રી રોહગુપ્ત: ત્રૈરાશિક મતાગ્રહી: વૈશેષિકમતપ્રવર્તક

“રોહગુપ્ત! શું ત્યાંથી વિલંબે નીકળ્યો હતો, કે જેથી અહીં આવતાં મોડું થયું?”

“જી, ત્યાંથી પ્રાતઃકાલમાં સૂર્યોદય થયા પછી તરત જ નીકળ્યો હતો, પરંતુ માર્ગમાં મોડું રોકાવું પડ્યું તેથી મોડું થયું.”

“રસ્તામાં શું કારણથી રોકાવું પડ્યું?”

“ગુરુજી! અહીં આવ્યા પછી ગામમાં સાંભળ્યું કે કેટલાએક દિવસોથી અહીં એક પરિત્રાજક આવેલ છે. તે ઠોલ પીટાવે છે કે મારી સાથે વાદ કરવા તૈયાર થાવ, નહીં તો હું માનીશ કે અહીં મારો કોઈ પ્રતિવાદી નથી.”

“હા. એક પરિત્રાજક ઠોલ ટીપાવે છે. લોકો આ પોદ્દશાલની વાત કરે છે એ જ ને?”

“હાજી. એ જ. પેટ ઉપર લોઠાનો પટ્ટો બાંધીને અને હાથમાં જાંબૂડાના ઝાડની ડાળ રાખીને ગામમાં ગલીએ ગલીએ ફરે છે. કોઈ પૂછે છે તો કહે છે કે, ‘મારા પેટમાં એટલી બધી વિદ્યાઓ ભરી છે કે તે વિદ્યાઓ પેટ ફાડીને બહાર ન નીકળી જાય માટે પેટ ઉપર આ પટ્ટો બાંધ્યો છે. અને જાંબૂડીપ આખામાં મારી સાથે વાદ કરવા કોઈ તૈયાર નથી, માટે આ જાંબૂડાની ડાળ રાખી છે.’ આ રીતે આખા ગામમાં અભિમાનથી લોકોને કહેતો ને પોતાની બડાઈ મારતો ફરે છે.”

“શું તને તે મળ્યો હતો?”

“હાજી. હું આ બાબુ આવતો હતો ત્યારે તે પણ ઢાંડી પીટાવતો સામેથી આવતો હતો. રસ્તામાં અમે ભેગા થયા.”

“પછી તારે તેની સાથે કાંઈ ચર્ચા થઈ?”

“નાજી. ચર્ચા કે વાદ તો કાંઈ થયાં નથી, પણ હવે થશે. કારણ કે તેના ઠોલ વગાડનાર માણસને મેં ઠોલ વગાડવાનું કારણ પૂછ્યું એટલે તેણે મને ઉપર પ્રમાણે જણાવ્યું. મેં તેને કહ્યું કે ‘તું ઠોલ ન વગાડ. હું તે પરિત્રાજક સાથે વાદ કરીશ.’”

“પછી તે ઠોલ ટીપનારે શું કયું?”

“જી. ઠોલ વગાડનારે મેં કહ્યું તે પ્રમાણે પરિત્રાજકને વાત કરી. એટલે પરિત્રાજકે મને પૂછ્યું કે ‘તમે મારી સાથે વાદ કરવાના છો?’ મેં કહ્યું ‘હા, કોઈનો પણ મિથ્યા મદ્દ ગણવો એ અમારું સાધુઓનું કર્તવ્ય છે.’ તેણે પૂછ્યું, ‘ક્યારે અને કયાં વાદ કરશો?’ મેં જણાવ્યું, ‘તમારી બધાં ઇચ્છાં હોય ત્યાં. અત્યારે અહીં કરવો હોય તો અહીં અને રાજસભામાં કરવો હોય તો ત્યાં.’ એટલે તેણે આવતી કાલે રાજસભામાં વાદ કરવાનું નક્કી કરી ઠોલ વગાડવો બંધ કર્યો.”

“રોહગુપ્ત! તું આ કરી આવ્યો છે તે ખરું! પણ આ તેં સારું નથી કયું. તને આ કાણુ માણસ છે, કેવી પ્રકૃતિનો છે, તેની કેટલી કિંમત છે, તેના બોલવાની ગામમાં

૨૪૨]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૮

કેટલી અસર છે વગેરે કાંઈ પણ ખબર નથી. તું ભણેલ છે, પણ હજી તને અનુભવ નથી. તેં ધાર્યું હશે કે આ કાંઈ સામાન્ય જ્ઞાનવાળો હશે, એટલે આપણે તેને વાદમાં છતી લઈશું. તને તારા જ્ઞાન અને શુદ્ધિબળ ઉપર સમ્પૂર્ણ વિશ્વાસ છે એટલે તેં વાદનો નિર્ણય કર્યો. જોકે તે પરિવ્રાજક વિશિષ્ટ જ્ઞાનવાળો નથી, પણ ચાલાક માણસ છે. તે કાંઈ પોતાના સ્વતંત્ર સિદ્ધાંત ફેલાવવા માટે કે પોતાનો મત પ્રસારવા માટે વાદ કરતો નથી. એ તો ફક્ત અભિમાનથી અને મારો કાંઈ પ્રતિવાદી નથી એવી લોકિયણા ખાતર જ્યાં ત્યાં વાદનું કહેતો ફરે છે. સારા માણસો તેના બોલવા ઉપર ધ્યાન પણ આપતા નથી. વાદમાં તે સામે વાદી જે યુક્તિઓ ને જે સિદ્ધાંતોથી પરાજય પામે તે સિદ્ધાંત પોતે ગ્રહણ કરી લે છે. તેમ છતાં તેમાં ન ફાવે તો કેટલીક મેલી ને દુષ્ટ વિદ્યા તેણે સાધી રાખી છે તેનો ઉપયોગ કરે છે. છતાં, હવે “વિષ્વક્ષોડપિ સંવર્ચ્ય, સ્વયં છેત્તુમસામ્પ્રતમ્” “અઙ્ગીકૃતં સુકૃતિનઃ પરિપાલ્યન્તિ” “એરનું ઝાડ વાવેને પોતાને હાથે જ ઉખેડી નાખવું એ ઠીક નથી. ડાહ્યા પુરુષો અંગીકાર-સ્વીકાર કરેલાને સારી રીતે પાળે છે.” એટલે તું જે કરી આવ્યો છે તેનો નિર્વાહ કરવો એ જ ઉચિત છે, હવે છોડી દેવું યુક્ત નથી. છોડી દેવાથી તારી ને જૈનશાસનની અશોભા થાય.”

“ગુરુજી, સિદ્ધાંતની વાત તો ઠીક, પણ તેને વિદ્યાઓ કઈ કઈ આવડતી હશે ? એ શું ખબર પડે અને એ વિદ્યાઓ સામે શું કરવું ?”

“તેની ચિન્તા તું ન કર. તેને સાત વિદ્યાઓ આવડે છે તે પ્રસિદ્ધ છે. તે વિદ્યાઓને નાશ કરનારી પાઠસિદ્ધ વિદ્યાઓ પણ આપણી પાસે છે. વળી ખીજી ક્ષુદ્ર વિદ્યાઓ જે તેને આવડતી હશે તો તે સર્વ વિદ્યાઓને બલહીન અને બેધી કરી નાખે એવી એક મહાવિદ્યા આપણી પાસે છે. માટે હવે તેં જે હાથમાં લીધું છે તે બરાબર પાર કરજે. બોલવામાં જરા પણ ગભરાતો નહીં.”

“હા, આપનું કહેવું યથાર્થ છે. આપના પસાયથી અને યુષ્યપ્રભાવથી ફતેહ થશે. જરા પણ આંચ આવશે નહીં.”

અન્તરંગિકા નગરીના બહારના ભાગમાં ભૂતગૃહ નામનું એક વ્યંતરનું સ્થાય છે. તેમાં શ્રીગુપ્ત નામે આચાર્ય મહારાજ વિરાજમાન છે. તે નગરીથી થોડે દૂર એક ગામમાં તેઓશ્રીના શિષ્ય શ્રીશેહગુપ્ત નામના મુનિ રહ્યા હતા, તેમને વન્દન માટે ગુરુ મહારાજશ્રી પાસે વિહાર કરીને આવતા વિલમ્બ થયો, એટલે ગુરુમહારાજશ્રીએ કારણ પૂછ્યું. તે ગુરુશિષ્ય વચ્ચે ઉપરની મતલબનો વાર્તાલાપ થયો.

[૨]

રાજસભામાં આજે બેસવાની પણ જગા નથી. ઘણા સમયથી ઢોલ પીટાવતા પરદેશી પરિવ્રાજક-વાદી સાથે એક જૈન મુનિ વાદ કરવાના છે, એ સમાચાર પ્રસરતાં શું થાય છે તે જોવા દૂર દૂરથી પણ જનતા આવતી હતી. પ્રધાન પ્રધાન વિદ્વાનો પણ ઉચિત સ્થાનકે બેઠા હતા. નક્કી કરેલ સમયે વાદ શરૂ કરવા માટે સૂચન કરાયું, એટલે શ્રીશેહગુપ્તે પરિવ્રાજકને કહ્યું કે “પૂર્વપક્ષ કરો.”

“જગતમાં નિત્ય-અનિત્ય, ભાવ-અભાવ, સુખ-દુઃખ, જ્ઞાન-અજ્ઞાન, સ્વામી-સેવક, પતિ-પત્ની, નાથ-અનાથ, માયા-બ્રહ્મ, લોક-અલોક, આતપ-છાયા, પ્રકાશ-અન્ધકાર,

દેવ-દાનવ, ક્રોધ-ક્ષમા, માન-માર્દવ, માયા-આર્જવ, લોભ-સંતોષ, પાણી-પત્થર, કાષ્ઠ-અગ્નિ વગેરે અગ્ને રાશિની માફક જીવ અને અજીવ એમ બે જ રાશિ છે.” એ પ્રમાણે પરિત્રાજકે પૂર્વ પક્ષ કર્યો.

“ પરિત્રાજકજી! તમે આ જે રીતે બે રાશિનું સ્થાપન કરે છે તે જ પદ્ધતિએ વાદ કરવા માંગો છો કે ન્યાયની રીતિએ પક્ષ, સાધ્ય, હેતુ વગેરેથી વાદ કરવા ઇચ્છો છો? બે એ રીતિએ ઇચ્છતા હો તો તે પ્રમાણે પક્ષ વગેરેથી પૂર્વપક્ષ કરો.” શહેજીએ પરિત્રાજકને પદ્ધતિસર પૂર્વપક્ષ કરવા સૂચવ્યું.

“ તમે ન્યાયની રીતિથી વાદ કરવા કહેતા હો તો જીવો—જીવ અને અજીવ, એમ બે જ રાશિ છે, જગતમાં સર્વ વસ્તુઓમાં બે રાશિ જ જણાવી હોવાથી, શુભ અને અશુભ આદિની માફક.” એ પ્રમાણે પક્ષ સાધ્ય હેતુ-દષ્ટાન્ત ખતાવી પરિત્રાજકે પૂર્વપક્ષ કર્યો.

“ જગતમાં દરેક વસ્તુઓ બે રાશિવાળી છે, એ સમ્યન્ધી કેટલાંએક ઉદાહરણ ખતાવી તમે જીવ અને અજીવ એમ બે જ રાશિ સિદ્ધ કરો છો તે યથાર્થ નથી. પરંતુ જીવ, અજીવ અને નોજીવ એમ ત્રણ છે. જગતમાં દરેક વસ્તુઓની ત્રણ રાશિ ઉપલબ્ધ થતી હોવાથી, સાંભળો—

દેવાનાં ત્રિતયં ત્રયો હુતબુજાં, શક્તિત્રયં ત્રિસ્વરા—

ઐલોક્યં ત્રિપદી ત્રિપુષ્કરમથ, ત્રિવ્રહ્મ વર્ણાશ્ચયઃ ॥

ત્રૈગુણ્યં પુરુષત્રયો ત્રયમથો, સન્ધ્યાદિકાલત્રયં,

સન્ધ્યાનાં ત્રિતયં વચશ્ચયમથાઽપ્યર્થાશ્ચયઃ સંસ્મૃતાઃ ॥૧॥

બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને મહેશ્વર એમ ત્રણ દેવો છે. આહવનીય, ગાહર્પત્ય તથા ઔપસ્થીય એમ યજ્ઞની ત્રણ અગ્નિઓ^૧ છે. મંત્રશક્તિ, ઉત્સાહશક્તિ અને પ્રભાવશક્તિ અથવા જનનશક્તિ, રક્ષણશક્તિ અને વિનાશશક્તિ એમ ત્રણ શક્તિઓ છે. હસ્વ, દીર્ઘ અને પ્લુતર અથવા ઉદાત્ત, અનુદાત્ત અને સ્વરિત^૩ એમ ત્રણ સ્વરો છે. સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને પાતાળ ત્રણ લોક છે. ઉપન્નેષ્ટવા, ધુવેષ્ટવા, વિગમેષ્ટવા (ઉત્પાદ, વ્યય ને પ્રૌવ્ય) એ ત્રણ પદો છે. ત્રિવેણીની માફક ત્રણ પોખરાવાળું ત્રિપુષ્કર તીર્થ છે. શુદ્ધ બ્રહ્મ, માયાવચ્ચિન્ન બ્રહ્મ અને અન્તઃકરણાવચ્ચિન્ન બ્રહ્મ એ પ્રમાણે, અથવા તો બ્રહ્મ એક જ છે છતાં સમષ્ટિના કારણભૂત શરીરમાં રહેલ બ્રહ્મ વિરાટ કહેવાય છે, સ્થૂલને ઉત્પન્ન કરવાના કારણભૂત શરીરમાં રહેલ બ્રહ્મ હિરણ્યગર્ભ કહેવાય છે, અને સૂક્ષ્ણ ઉત્પન્ન કરવામાં કારણભૂત શરીરમાં રહેલ બ્રહ્મ ઈશ્વર કહેવાય છે, એમ ત્રણ બ્રહ્મ છે. લાલ, પીળો ને વાદળી એમ અથવા બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય^૪

૧ ઔપસ્થીયને સ્થાને દક્ષિણાગ્નિ પણ ગ્રહણ કરાય છે, જે માટે દક્ષિણાગ્નિર્ગાહપત્યા—હવની-ઔ ત્રયોઽગ્નયઃ એ પ્રમાણે અમરકોષમાં કહેલ છે. વળી યજ્ઞમાં મંત્રથી સંસ્ક્રાન્તિ કરેલ અગ્નિ ત્રણ પ્રકારનો આવે છે, જેનાં નામ સમૂહય, પરિચ્યાય ને ઉપચારય છે. એ પણ વર્ષ શકાય.

૨. એક માત્રા જેમાં હોય તે હસ્વસ્વર, બે માત્રાવાળો દીર્ઘસ્વર અને ત્રણ માત્રાવાળો પ્લુત સ્વર કહેવાય.

૩ ઉચ્ચેથી ઝોલાય તે ઉદાત્ત, નીચેથી ઝોલાય તે અનુદાત્ત અને મધ્યમ રીતે ઝોલાય તે સ્વરિત સ્વર કહેવાય છે.

૪. શુદ્ધ-શુદ્ધ હોવાને કારણે અથવા દિલ્લિતમાં એટલે જનોઈ રાખવામાં તેને અધિકાર નહિ ગણાયેલ હોવાથી તેની ગણતરી કરેલ નથી.

[૨૪૪]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૮]

એમ ત્રણ વર્ણો છે. સત્ત્વ, રજસ્ અને તમસ્ એમ ત્રણ ગુણુ છે. ઉત્તમ, મધ્યમ અને અધમ એમ ત્રણ પ્રકારે પુરુષ છે. મંગલાર્થક, અનન્તરાર્થક અને પ્રશ્નાર્થક એમ ત્રણ અર્થો છે. અથવા હવે બીજા ત્રણ ત્રણ પ્રદાર્થો બતાવાય છે. પ્રાતઃસન્ધ્યા, મધ્યાહ્ન સન્ધ્યા અને સાયંસન્ધ્યા એમ ત્રણ સન્ધ્યા કાળ છે. અથવા ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન એમ ત્રણ કાળ છે. સવાર, બપોર અને સાંજ એમ ત્રણ વખત કરવામાં આવતી સન્ધ્યાવન્દન ક્રિયારૂપ સન્ધ્યા ત્રણ છે. એક વચન, દ્વિવચન અને બહુવચન એમ ત્રણ વચન છે. ધર્મ, અર્થ અને કામ એ અથવા શબ્દાર્થ, વાક્યાર્થ અને તાત્પર્યાર્થ એમ ત્રણ અર્થ છે. આ સિવાય પણ વિશ્વ, તૈજસ અને પ્રાણ એમ ત્રણ આત્મા છે. પ્રાતિભાસિક, સ્વાપ્નિક અને કલ્પિત એમ ત્રણ તૈજસ આત્મા છે. જહલ્લક્ષણા, અજહલ્લક્ષણા અને જહલ્લક્ષણા એમ ત્રણ લક્ષણા છે. શક્તિ, લક્ષણા ને વ્યંજના એમ ત્રણ વૃત્તિ છે. વ્યાવહારિક, પ્રાતિભાસિક અને પારમાર્થિક એમ ત્રણ સત્ છે. આધિભૌતિક, આધિદૈવિક અને આધ્યાત્મિક એમ ત્રણ દુઃખ છે. આરંભવાદ, પરિણામવાદ અને વિવર્તવાદ એમ ત્રણ વાદ છે. જ્ઞાતા, જ્ઞેય અને જ્ઞાન, ધ્યાતા, ધ્યેય ને ધ્યાન, સ્વામી, સેવક અને સેવા એમ ત્રિપુટીઓ છે. શ્રવણ મનન અને નિદિધ્યાસન એમ ત્રણ આત્મજ્ઞાનનાં કારણુ છે. જ્ઞાન, ઉપરતિ અને વૈરાગ્ય એ ત્રણ નુકિતાના હેતુ છે. રેચક, કુંભક અને પૂરક એમ ત્રણ પ્રાણાયમ છે. સહજ, કર્મજ અને બ્રાંતિજ એમ ત્રણ એકતા છે. પુત્રૈષણા, વિતૈષણા અને લોકૈષણા એમ ત્રણ એષણા છે. લૌકિક, કાર્મિક અને ધાર્મિક એમ ત્રણ વ્યવહાર છે. વાસના, વિષય અને ષ્ણ એમ ત્રણ આનંદ છે. દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર એમ ત્રણ આત્માના અદ્વિતીય રત્ન સમાન પ્રધાન ગુણુ છે. (આ ઉપર ગણાવેલ ત્રણ ત્રણ વસ્તુઓમાં ઘણીખરી વેદાન્તી વગેરે અન્ય દર્શનીઓને અભિમત છે. જૈનદર્શનની તે સર્વમાં સમ્મતિ છે એમ ન સમજવું.) આ પ્રમાણે જગતની કોઈ પણ ચીજ હ્યો તો તેના ત્રણ પ્રકાર જ થાય છે. માટે જીવ, અજીવ અને નોજીવ એ પણ ત્રણ રાશિ છે પણ એ રાશિ નથી." એ પ્રમાણે શ્રી શેહગુપ્તે ત્રણ ત્રણ રાશિવાળા પ્રદાર્થોની ગણતરી કરાવી જીવ વગેરે ત્રણ રાશિ છે એમ સ્થાપન કર્યું.

“ મુનિજી ! તમે આમ લાંબું વિવેચન કરી ત્રણ ત્રણ રાશિની ગણતરી કરાવી જીવ વગેરે ત્રણ રાશિ સાબીત કરો છો તે બરોબર નથી. જીવ વગેરે ત્રણ રાશિમાં કોઈ પ્રમાણુ બતાવો.” પરિત્રાજક પ્રમાણુની આવશ્યકતા બતાવી.

“ જીવ, અજીવ અને નોજીવ એમ ત્રણ રાશિ છે. જગતમાં ત્રણ રાશિ સિવાય બીજી કોઈ રાશિ ન હોવાથી, આધિ, મધ્ય ને અન્તની જેમ અથવા નર, નારી ને નપુંસકની માફક. આ પ્રમાણે અનુમાન નામના પ્રમાણુથી ત્રણ રાશિની જ સિદ્ધિ થાય છે.” શ્રી શેહગુપ્તે પ્રમાણુ બતાવ્યું.

“ મુનિજી ! તમે ત્રણ રાશિને સ્થિર કરતું અનુમાન કરો છે ને હું દ્વિરાશિને સ્થાપન કરતું અનુમાન કરું છું એટલે તે બન્ને અનુમાનો પરસ્પર અથડાઈને બળ વગરનાં થયાં છતાં સુન્દોપસુન્દ^૫ ન્યાયથી એક પણ રાશિ સિદ્ધ થશે નહિ. એટલે અનુમાનને છોડી

૫. સુન્દ અને ઉપસુન્દ નામના બે લાઇઓ હતા. તેમને એલું વરદાન હતું કે પોતા સિવાય બીજા કોઈ તેમને મારી શકે નહિ. એક વખત એક સ્ત્રીના પ્રેમમાં ફસાઈને પરસ્પર બન્ને લડી મરે છે. એટલે જેમ સુન્દ ને ઉપસુન્દ પરસ્પર મરાયા તેમ આપણાં અનુમાન પણ પરસ્પર લડી વ્યર્થ જશે.

અંક ૮]

નિહનવાદ

[૨૪૫]

હું કહું છું કે જીવ અને અજીવ એ જ રાશિ છે. પ્રત્યક્ષ એ જ રાશિ દેખાય છે માટે. અર્થાત્ નર-નારી, પશુ-પક્ષી, કીડી-મોકોડી, માખી-મચ્છર, ચાંચડ-માંકડ વગેરે સર્વ જીવ છે, સોનું-રૂપું, ઇંટ-ચૂનો, લોહું-લાકડું વગેરે સર્વ અજીવ છે. આ સિવાય નોજીવ નામની કોઈ પણ વસ્તુ મળતી નથી માટે એ જ રાશિ છે, પણ ત્રણ રાશિ નથી” પરિત્રાજકે પ્રત્યક્ષ અનુભવથી એ રાશિની સ્થાપના કરી.

“ પરિત્રાજકજી ! તમે સુન્દોપસુન્દ ન્યાયથી અને અનુમાન વ્યર્થ જશે એમ કહો છો તે ઠીક નથી. જો કે એક વસ્તુ માટેના પરસ્પર વિરુદ્ધ અનુમાન કરવામાં આવે ત્યારે સત્પ્રતિપક્ષિત નામના હેત્વાભાસથી અને અનુમાનો નકામાં થાય છે, પણ તે ક્યારે કે ન્યારે અને અનુમાનો સરખાબળવાળાં હોય. પરંતુ જો એક અનુમાન વિશેષ બળવાળું હોય અને બીજું અનુમાન નિર્બળ હોય તો નિર્બળ અનુમાનને અલિષ્ટ અનુમાન નકામું કરી તેને જ સત્પ્રતિપક્ષ દોષથી દૂષિત કરીને પોતે પોતાના સાધ્યની સિદ્ધિ કરે છે. માટે તમારું અનુમાન સત્પ્રતિપક્ષ સાથે અસાધારણ નામના દોષથી પણ દૂષિત હોવાથી નિર્બળ છે માટે તે નકામું થાય છે. ને અમારું અનુમાન સાધ્ય સિદ્ધ કરવા સમર્થ અને છે. વળી તમે જે પ્રત્યક્ષ અનુભવ એ જ રાશિનો થાય છે માટે એ રાશિ છે એમ સિદ્ધ કરો છો એ તો તમારી નરી અજ્ઞાનતા જ છે. તમે તમારા જ્ઞાન-અક્ષુઓ ખોલીને જગતને નિહાળ્યું નથી એટલે તમને નોજીવ નામની વસ્તુ દેખાઈ નથી. જગતમાં નોજીવ નામની વસ્તુ વિષમભાન છે, ને તે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. જીવો-દેખાતાં ઇન્દ્રિયોવાળા પ્રાણીઓ જીવ છે. કાષ્ઠ, પથ્થર વગેરે અજીવ છે. ને તરતનું કપાયેલ ગિરોળીનું પુચ્છ નોજીવ છે. જેમ વળ દીધેલ કાથીની દોરી સ્વયં ચેષ્ટા કરતી હોવાથી અજીવ નથી, ને સુખ દુઃખનો અનુભવ કરતી ન હોવાથી જીવ નથી માટે નોજીવ છે, તેમ છેદાયેલ ગિરોળીનું પુચ્છ ચેષ્ટા કરે છે ને સુખ-દુઃખનો અનુભવ નથી કરતું માટે નોજીવ છે. એ પ્રમાણે નોજીવ નામનો પદાર્થ પ્રત્યક્ષ દેખાતો હોવાથી જીવ, અજીવ અને નોજીવ, એ ત્રણ રાશિ સિદ્ધ થાય છે” શ્રી શેહગુપ્તે પરિત્રાજકના મતને દૂષિત કરી પોતાના અનુમાનથી અને પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી ત્રણ રાશિની સિદ્ધિ કરી.

“ સુનિજી ! ગિરોળીના તરતના કપાયેલા પુચ્છને તમે નોજીવ તરીકે ઓળખાવો છો તે યથાર્થ નથી. કારણ કે જ્યાં સુધી તેમાં ચેષ્ટા થાય છે ત્યાં સુધી તેનો જીવમાં સમાવેશ થાય છે ને ચેષ્ટા બંધ પડ્યા પછી તેનો સમાવેશ અજીવમાં થાય છે. વળી વળ દીધેલ કાથીની દોરી તો અજીવ જ છે. ચેષ્ટા તો તેને વળ દીધેલ હોવાથી થાય છે. જેમ ઢળાવ હોય ત્યાં ગોળ પથ્થરને દેડબ્યો હોય તો તે સ્વયં ગતિ કરે જ જાય છે તેથી તે કંઈ જીવ કે નોજીવ અર્થ શકતો નથી. કારણ અને સંયોગને પામી અજીવ પણ ચેષ્ટા કરે છે તે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. માટે નોજીવ નામની વસ્તુ કોઈ સિદ્ધ થતી ન હોવાથી જીવ અને અજીવ એમ એ જ રાશિ સિદ્ધ થાય છે.” પરિત્રાજકે શેહગુપ્તે ગિરોળીના પુચ્છમાં નોજીવની સ્થાપના કરી હતી તેનું ખંડન કરી એ રાશિની સિદ્ધિ કરી.

“ પરિત્રાજકજી ! ગિરોળીના ચેષ્ટાવાળા છેદાયેલા પુચ્છને તમે જીવમાં ગણાવો છો. ને ચેષ્ટા બંધ પડેથી અજીવમાં ગણાવો છો. ઠીક. ન્યારે તેનામાં ચેષ્ટા થાય છે ત્યારે તેનો ક્યા જીવમાં સમાવેશ થાય છે, જે ગિરોળીનું તે પુચ્છ છે તે જીવમાં કે કોઈ જીવો

[૨૪૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૮]

જીવ તેમાં આવે છે?" શ્રી શહસ્રપ્તે પરિવ્રાજકને પ્રશ્ન કર્યો.

"મુનિજી! જે ગિરોળાનું તે પુચ્છ છે તેનો જ તેમાં જીવ છે." પરિવ્રાજકે કહ્યું.

"જે ન ઘડી શકે, કારણ કે જે તેનો જ જીવ હોય તેા ગિરોળા જેમ ઠપ ઠપ કરવાથી ભાગી જાય છે, સુખદુઃખના અનુભવથી આનાંદિત અને શોક અસ્ત બની જાય છે, અવાજ કરે છે, તેમ પુચ્છમાં પણ થવું જોઈએ. તે કંઈ પણ પુચ્છમાં થતું નથી, માટે ગિરોળાનો જીવ તેમાં સંભવે નહિ." શ્રી શહસ્રપ્તે ખંડન કર્યું.

"ત્યારે ગિરોળા સિવાય ખીજને કોઈ જીવ તેમાં તરત આવે છે" પરિવ્રાજકે ફેરવ્યું.

"પરિવ્રાજકજી! ઘડીકમાં આમ ને ઘડીકમાં તેમ એમ કરો તે ઠીક નહીં. તેમાં ખીજને જીવ આવે છે એમ કહો છો તે પણ મિથ્યા છે. જે ખીજને જીવ આવે છે તે ત્રસ-એટલે હલનચલન કરવાની શક્તિવાળો આવે છે, કે સ્થાવર એટલે મરજી મુજબ ગતિ ન કરી શકે અને સ્થિર પડી રહે તેવો આવે છે. જે ત્રસ આવે તેા તે દ્વિ-ઇન્દ્રિય, ત્રિઇન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય કે પંચેન્દ્રિય, એમ ચારમાંથી કોણ આવે છે? એકની પણ સંભાવના થઈ શકતી નથી. સ્થાવરમાં ગતિ ન હોય અને હોય તેા તે એકધારી અગ્નિ અને વાયુમાં જ હોય. આ પુચ્છમાં ચેષ્ટા-ગતિ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, ને અગ્નિના ઉષ્ણ સ્પર્શ કે વાયુનું ન દેખાવાપણું નથી માટે સ્થાવરના જીવનું આવવું ઘટતું નથી. બે-ઇન્દ્રિય વગેરે અનુક્રમે બોલી, સૂંઘી, દેખી, સાંભળી શકે છે. આમાં તે કંઈ પણ નથી માટે તે પણ નથી ઘટતું. એ રીતે અહારનો કે ગિરોળાનો કોઈ પણ જીવ તેમાં ન હોવાથી તે જીવ નથી એ નિશ્ચિત છે. અજીવ પણ નથી. તમે પોતે કહો છો કે ચેષ્ટા અંધ પડ્યા પછી અજીવ છે. માટે ચેષ્ટાવાળું પુચ્છ નોજીવ છે એ જ સિદ્ધ થાય છે" શ્રી શહસ્રપ્તે પરિવ્રાજકને બોલતો ચૂપ કરી દીધો.

[૩]

"ગુરુજી! ગુરુજી! આ શું? આપના પગ પાસે આટલા વીંછીઓ ક્યાંથી? બીઠો બીઠો. આ તેા મહાજેરી ઠાકરીયા વીંછી છે." શ્રી શહસ્રપ્તને તેમના એક શિષ્યે સમ્મતા કરી.

"જે! જે! આ મહારાજના પગ પાસે મોર ક્યાંથી આવ્યો ને મહારાજને કરડવા પ્રયત્ન કરતા વીંછીઓને મારી નાખે છે. આ અધું અહીં ક્યાંથી?" સલામાંથી એક સભ્યે ખીજ સભ્યને અતાવીને કહ્યું.

આ બે સભ્યો વાત કરે છે ત્યાં તે બન્નેને ઉદ્દેશીને ત્રીજો સભ્ય બોલ્યો:

"આ અહીં જીઓ. મહારાજની પાછળ મોટા મોટા નાગરાજને ને તોળીયાઓ ઝંપા-ઝંપી બોલાવે છે. આ નાગો બીંચી બીંચી ફેણ કરી કૂંફાડા મારતા મહારાજને દંશ-ડંખ દેવા જાય છે. તોળીયાઓ તેને લોહીલુહાણુ બનાવી પાછા પાડે છે. આશ્ચર્ય છે! આ નિષ્પિંહ રાજસભામાં નાગ-તોળીયાઓ ક્યાંથી નીકળ્યાં?"

એટલામાં તેા તે બધા સભ્યો પાસે થઈને ચીં ચીં કરતું મોટા મોટા જંગલી ઉંદરોનું મહાસૈન્ય શહસ્રપ્ત તરફ ધસવા લાગ્યું. ત્યાં તેા અધવચ્ચેથી જ એક પછી એક મોટા બિલાડાઓ ઉપરથી પડ્યા. પાંચ સાત ઉંદરોને ઝેરવેર કરી નાખ્યા એટલે બેઠેલા સભ્યો ઉપર કુદકા મારતા ખીજ ઉંદરો નાસભાગ કરી ભાગી ગયા. સભ્યો ગભરાઈ ગયા. કેટલાક બીડે સભ્યોએ સીધો ઘરનો રસ્તો પકડ્યો. ખીલાડાઓ પણ અદશ્ય થઈ ગયાં.

અક ૮]

નિહ્નવાદ

[૨૪૭]

“ આ કુદકા મારતું હરણીયું અહીં ક્યાંથી ? સહજ અવાજ સાંભળે ત્યાં તો પવન વેગે નાસી જાય. આ શું? આ તો મોટાં મોટાં શીંગડાં જિંચાં કરી મહારાજને મારવા જાય છે. ચન્દ્રમામાંથી પડી ગયું કે શું? ચન્દ્રમાને તો કલંકી બનાવ્યો, ને વળી આ સભામાં આવી આ સભાને પણ કલંક લગાડવું છે. છે શું? ” એક જણે ખીખને વાત કરી.

“ અરે. જો જો આ, વાધે તરાપ મારી ને મરગલાને સ્વધામ પહોંચાડી દીધું. ખિચારું પાછું ચન્દ્રલોકમાં પહોંચી ગયું.”

“ એલા ભાગ, ભાગ, જો, આ જમીન ફાટે છે. ક્યાંય ધરતીકમ્પ ન થાય.” એક જણ ખોલ્યો.

“ ના ના, ધરતીકમ્પ શું થાય? આ તો ત્યાં ભૂંડ નીકળ્યું. ખિચારાને પૃથ્વીનો ભાર સહન નહીં થયો હોય એટલે અહીં આવ્યું છે. અરે, એ તો વિકરીને વિકરી ગયું છે. આ લાંબું દંતુશલ કાઠી મહારાજ તરફ ધસે છે.” ખીખે ખોલ્યો.

“ શું આ સ્વપ્ન છે કે સાચું ? આ સિંહ ક્યાંથી કુલો, ને પાછું ભૂંડને જમીન-દોસ્ત કરી નાખ્યું? આ ખાડામાં ભૂંડને સિંહ બંને ક્યાં ગૂમ થઈ ગયા? અરે, અહીં તો ખાડાય નથી ને કંઈ નથી ! આ તો હતું એવું ને એવું જ છે. આ થાય છે શું? ” ત્રીજા માણસે કહ્યું.

“ અરે અરે ! આ પરિત્રાજક પાસેથી કા-કા-કા એવો અવાજ કેમ આવે છે ? જો તો ખરો, આ મોટા મોટા કાળા કાળા કાળજા જેવા કાગડાઓ ચાંચ તૈયાર કરી આ મુનિ તરફ જાય છે. પણ ત્યાંથી ઘૂઘૂઘૂ અવાજ કરતા ઘૂવડો નિકળ્યા છે. આ વચ્ચમાં જ બંને બાક્યા. એહ, આ તો બંને જાય જોડયા. આગળ કાગડા ને પાછળ ઘૂવડો. લ્યો દેખાતાય નથી. બધું ગૂમ.” સભ્યોએ પરસ્પર વાત કરી.

“ મંત્રીજી ! આ બંને જણા વાદ નથી કરતાં ને આ શું ઉપદ્રવ મચાવે છે? ” રાજાએ મંત્રીને પૂછ્યું.

“ જી, આ પરિત્રાજક મહારાજને કંઈ ઉત્તર આપી શકતો નથી, એટલે આ કુબટ વિદ્યાઓના ઉપદ્રવથી મહારાજને હરાવવા પ્રયત્ન કરે છે. ” મંત્રીએ કહ્યું.

“ મહારાજ પણ બધી વિદ્યાઓમાં કુશળ છે. જુઓ આ પરિત્રાજકે શકુનિકા નામની વિદ્યાનો ઉપયોગ કર્યો.” રાજાએ કહ્યું.

“ હાજી, આ બધી શકુનિકાઓ (સમળીઓ અથવા ચિબડીઓ) મહારાજ તરફ ધસે છે. ” મંત્રીએ કહ્યું.

“ જુઓ, મહારાજે ઉલાવક વિદ્યાનો પ્રયોગ કરી ઉલાવક પક્ષીઓ (ર્યેન-બાજ પક્ષીઓ) છોડયા. કહેવાય છે કે આ ઉલાવક પક્ષીને જોતાં જ શકુનિકા અધમુર્છ થઈ જાય છે. ખરેખર, આ પક્ષીઓએ શકુનિકાનો કચ્ચરધાણ વાળી નાખ્યો. ને ધડીમાં આ બધું નષ્ટ કરી નાખ્યું.” રાજાએ પૂરવ્યું.

એ પ્રમાણે વાદમાં પરિત્રાજક ન ફાવ્યો એટલે તેણે સાત કુબટ વિદ્યાઓનો પ્રયોગ કર્યો, તેની પ્રતિપક્ષભૂત સાત વિદ્યાઓનો પ્રયોગ કરી શ્રી રોહગુપ્તે પરિત્રાજકને હતાશ કર્યો. એટલે ખૂબ ક્રોધમાં ભરાઈને પરિત્રાજક એક મહાવિદ્યાનો પ્રયોગ કરે છે, ને રોહગુપ્તું શું બને છે તે હવે પછી જોઈશું. (ચાલુ)

તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુઞ્જયગિરિ ઉપર આવેલી એક ધ્વસ્ત ટૂંક

જિનેન્દ્ર-ટૂંક

લેખક— પૂજ્ય સુનિમહારાજ ઓન્યાયવિજયજી

દેવવિમાનશાં મનોહર જિનમંદિરોથી આ મૃત્યુલોકમાં સ્વર્ગલોકનું સૌંદર્ય રજી કરતા તીર્થાધિરાજ શ્રીશત્રુઞ્જયનો મહિમા અપરંપાર છે. એની પવિત્રતા અને એના મહિમાથી આકર્ષાઈ અનેક ભવ્ય માનવીઓએ પોતાનાં દ્રવ્યનો એ ગિરિરાજ ઉપર સદ્વ્યય કર્યો છે. એ ગિરિરાજ ઉપરની અત્યારે ધ્વસ્ત દશામાં આવી પડેલી એક ટૂંકનો પરિચય આપવાનો આ લેખનો ઉદ્દેશ છે. એ ટૂંક તે જિનેન્દ્ર-ટૂંક!

પાલીતાણા તરફની તળાટીના માર્ગેથી ચઢવાની શરૂઆત કરી છાલાકુંડ સુધી ચઢ્યા પછી મુખ્ય માર્ગે ન જતાં આપણી જમણી બાજુ એટલે કે છાલાકુંડથી પશ્ચિમ તરફ થોડુંક ચઢાણ આવે છે તે ચઢીને આ ટૂંક તરફ જવાય છે. યાત્રા કરીને પાછા આવતી વખતે આ ટૂંકે જવું હોય તો છાલાકુંડ સુધી ઉતરવાની જરૂર રહેતી નથી, પણ વચમાંથી આ ટૂંકે જવાની કેડી મળી રહે છે. મુખ્ય માર્ગે ઉપર જતી વખતે દરેકની નજર આ ટૂંક તરફ પડે એવી રીતે આ ટૂંક આવેલી છે. પણ અત્યારે એ સાવ જીર્ણ અને ધ્વસ્ત દશામાં પડેલી હોવાથી અને દૂરથી કોઈ ભગ્ન ખંડિયેર હોય એમ લાગવાથી ભાગ્યે જ કોઈ યાત્રી એ તરફ જાય છે. કોઈ સામાન્ય યાત્રી કુતૂહલ વૃત્તિથી પ્રેરાઈને અને પુરાતત્ત્વનો અભ્યાસી ઇતિહાસપ્રેમથી આકર્ષાઈને આ ટૂંક તરફ જાય ત્યારે જ તે સજન લાગે છે, અન્યથા એ સાવ નિર્જન જ રહે છે.

છાલાકુંડની પશ્ચિમે વિશાળ સપાટ પ્રદેશ ઉપર આવેલી આ ટૂંક નીચે પાલીતાણા શહેર અને તળાટી અને ઉપરની નવે ટૂંકોનાં સુરમ્ય જિનમંદિરો-એ એની વચમાં જાણે અનુસંધાનનો પ્રદેશ હોય એવી લાગે છે. નીચે દષ્ટિ કરતાં આખાય શહેર અને તળેટીનું વિહંગદર્શન થાય છે અને ઉપર નજર કરતાં બધી ટૂંકોનાં જિનમંદિરોની શિખરમાળા નજરે પડે છે. આ ટૂંકના ઊંચાણને લીધે ત્યાં સતત વહા કરતી પવનની શીતળ લહરીઓ જાણે થાક્યા યાત્રીને નવીન શક્તિ ન આપતી હોય એવું બેધડી વિસામો લેવા જેવું એ સ્થાન છે. એ તરફ ઊંચા પહાડ અને એ તરફ ઊંડી ખાઈના સીમાડા ઉપર આવેલી આ ટૂંક સાચે જ મનોહર લાગે છે.

આ રીતે કુદરતી સૌન્દર્યથી ભરેલી આ ટૂંક આજે તેના ઉપર માનવીએ સર્જેલ સૌન્દર્યથી વંચિત બની ગઈ છે. તેના ઉપરનાં ધર્મ-સ્થાનો ધ્વસ્ત થઈ ગયાં છે, અને દિવસે દિવસે વધુ ધ્વસ્ત થતાં જાય છે. આ ટૂંકમાં મુખ્યત્વે આટલાં સ્થાનો છે—વચમાં પશ્ચાવતી માતાનું ન્હાનું દહેરું, તેની પાછળ ગુરુ-સ્મારકાવાળો વિલાગ, ગુરુ-સ્મારકોની પાછળ એક બે ઓરડાવાળું સાવ પડી ગયેલું મકાન, અને દક્ષિણ તરફ પાણીનો મોટો કુંડ અને તેના ચાર ખૂણા ઉપર ચાર દેરીઓ. આ બધાંય સ્થાનો ધીમે ધીમે ધ્વસ્ત થતાં જાય છે, તેથી ઇતિહાસના અભ્યાસીને ઉપયોગી થાય એ દષ્ટિએ, ત્યાંથી લીધેલા શિલાલેખો અહીં આપવામાં આવે છે.

અહીં જે શિલાલેખો આપ્યા છે તે શુદ્ધ-અશુદ્ધ જેવા મૂળમાં હતા તે જ રીતે સુધારે-વધારે કર્યા વગર જ આપ્યા છે.

શ્રી પદ્માવતીદેવીના દહેરામાંના શિલાલેખો

પદ્માવતી દેવી ઉપરનો શિલાલેખ

॥ સંવત ॥ ૧૧૧૩ વર્ષે માસોત્તમમાસે ફાલ્ગુનમાસે શુક્લપક્ષે દ્વિતીયા તિથૌ ગુરુવા (૨) સરે । શ્રી પાર્શ્વનાથ પદ્માવતી । મ । શ્રી શ્રીવિજયદેવેન્દ્રસૂરીશ્વરજી પ્રતિષ્ઠિતં । શ્રી પાલીતા(૩)ણા નગરે । શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રે । શ્રીતપાગચ્છ । કરાપિતં । પ્રતિષ્ઠિતં । શુભં ભવતુ । શ્રેય ॥ શ્રી ॥

આ પદ્માવતી દેવીની પ્રતિમા સંક્રદ આરસની લગભગ ૧૬-૧૭ ઈંચની છે અને તેને ચાર હાથ છે. ઉપરના ડાબા જમણા બે હાથમાં અંકુશ અને નીચેના જમણા હાથમાં માળા અને ડાબા હાથમાં યીજોરાનું ફળ છે. પ્રતિમામાં નીચે બે હાથ ધારી, તે ઉપર બે ચામરધારી અને તે ઉપર બે જિનપ્રતિમાઓ અને પદ્માવતીદેવીના મસ્તક ઉપર સાત ફળાઓ અને તે ઉપર પાંચ ફળાઓવાળી શ્રી પાર્શ્વપ્રભુની પ્રતિમા છે. કાનમાં કુંડળો છે.

(આ મૂર્તિની ડાબી બાજુએ એક સંક્રદ આરસની ૧૫-૧૭ ઈંચની હનુમાનની મૂર્તિ શિલાલેખ વગરની છે.)

આ પદ્માવતીની મૂર્તિ આગળ ૧૨-૧૩ ઈંચની સંક્રદ આરસની ચરણપાદુકા છે. તે ઉપરનો લેખ આ પ્રમાણે છે—

॥ ૬૦ ॥ સંવત ૧૧૦૮ના વર્ષે । માસોત્તમમાસે માઘમાસે શુક્લપક્ષે તિથૌ પંચમ્યાં * (૨) ચંદ્રવાસરે શા (આગળનો ભાગ પદ્માવતીની પીડિકા નીચે દ્યાઈ ગયો છે...) પરંપરાવૃત (૩).....(આગળનો ભાગ હનુમાનની મૂર્તિ નીચે દ્યાઈ ગયો છે.) [મ] દ્વારક શ્રી શ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરપટ્ટપ્રભા (૪) વિક દિનમણિસમ મદ્વારક શ્રી શ્રી વિજયજિનેન્દ્રસૂરિભિઃ સ્વકીયહસ્તેન ॥ (૫) નિજપાદુકા વિનિર્મિત x x મદ્વારક શ્રી. વિજયદેવેન્દ્રસૂરિભિઃ । પ્રતિષ્ઠિતા इति ॥૨॥ વૃહા જવ લગ મે...(૬) (હનુમાનની નીચે દ્યાયેલું છે).....સૂર જવલગ પહીજ પાદુકા રહજો સુ(૭)ચ ભરપૂર ॥ ગોહિલ પ્રતાપસિંઘ રાજ્યે ૧॥ (૮) શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રે તપાગચ્છે શ્રી પાદલિપ્તપુરે નીર્ણઝદ્વાર કરાપિતં । રસ્તુ કલ્યાણ(૯)મસ્તુ

આ મંદિરમાં સાત ચરણપાદુકાઓવાળો લગભગ ૧૨ ઈંચનો એક પદ છે તેમાં ત્રણ પંક્તિમાં નીચે મુજબ સાત નામ છે.

(૧) । પં । મુક્તિવિજયજીપાદુકા । (૨) । પં । મક્તિવિજયજીપાદુકા ।

(૩) । પં । વિદ્યાવિજયજીપાદુકા । (૪) । પં । રૂપવિજયજીપાદુકા । (૫) । પં ।

રંગવિજયજીપાદુકા ।

(૬) । પં । હીરવિજયજીપાદુકા । (૭) વલ્લભવિજયજીપાદુકા ।

આ પાદુકાપટ્ટની ચારે તરફ આ પ્રમાણે લેખ છે—

॥ સં. ॥ ૧૧૪૯ વર્ષે માઘોજ્વલત્રયોદશ્યાં મિયુધ શ્રે । મ । શ્રી પ્રભસૂરિ-સંતાનીય પં । રૂપવિજયાદિપૂર્વજાણાં સત્તસંહ્યા । (૨) મિતઃ પાદન્યાસઃ કારિતઃ

* અહીં તેમજ આગળ બધે આવા અંગ્રેજી આંકડા મૂળ શિલાલેખની તે તે પંક્તિને સૂચવે છે.

[२५०]

श्री जैन सत्य प्रकाश

[५५८]

पं । प्रेमविजयने श्रीमत्पादलितपूरिषय्यां श्री सिद्धगिरौपरि जैनेन्द्रवस्यां (३) श्रीमत्तपागच्छे । भ । श्री विजयरानसूरिराज्ये प्रतिष्ठितम् । सुतरां ।

आ हेराभां श्री मानलद्रुनी न्यार हाथवाणी अेक मूर्ति छे.

गुरुस्मारक-विलाग अने तेना लेजे

पद्मावतीहेरीना मंदिरनी पाछण गुरुओना स्मारक तरीके अनाववामां आवेकी १८ हेरीओ आवेकी छे. आ हेरेक हेरीमांनी गुरुपादुकाओ उपरना लेजे नीचे मुज्ज छे.

पहेली हेरीमां त्रयु पादुकापट्टे छे, त्रयु उपर लेजे छे. तेमां पहेला उपर आ प्रभाणे लेजे छे—

॥ प ९ ॥ ॐ नमः ॥ स्वस्ति श्रीमन्नृपविक्रमार्कसमायातीत सं । १९२७ वर्षे (२) शा । १७९२ ना प्र । शुभकारी कार्तिकमासे । कृष्णपक्षे । त्रयोदशी १३ तिथौ चंद्र । (३) वा । सकलपंडितशिरोमणि श्री ५ पं. । श्रीदीपकुशल म । तत्शिष्य प्रवर पं । (३) श्री (४) डितजी श्री ५ पं । श्रीजसकुशलजी ग । तत्शिष्य सद्गुणीशिरो (५) मणि पंडितजी श्री ५ पं । श्रीनीतकुशलजी ग । त. विद्मद्सभाभा (६) भिनीभालस्थले तिलकायमान । श्री ५ पं श्रीदया-कुशलजी ग । (७) श्री (७) श्री (७) श्री । तत्शिष्य सकलकलाकलापकलित प्रख्यातकीर्तिमान पंडित (८) तजी श्रीश्रीश्री १०८ पं । श्रीदेवेंद्रकुशलजी गणि तस्येमा पादुका (९) श्रीसिद्धगिरौ जिनेन्द्रदुंके । तच्चरणानुगेन सुन्दरेण प्रतिष्ठास्ति ।

भील पादुका उपर नीचे मुज्ज लेजे छे—

॥ ५ ॥ पं । श्रीदेवेंद्रकुशलजीगणि तत्शिष्य श्री । (२) विद्याकुशलजी गणिभ्यो इमा पादुका स्थापिता ।

भील पादुका उपरने लेजे—

श्री ५ पं. श्रीविद्याकुशलजी ग । तत्शिष्य । श्री ५ । (२) पं । श्रीमान-कुशलजी गणिभ्यो इमा पादुका स्था०

पहेली अने भील हेरीनी वयमांनी पादुकाते लेजे—

॥ ॐ नमः संवत् १८७५ वर्षे मासोत्तममासे फाल्गुनमासे शुक्लपक्षे तृतीया तिथौ शनिवासरे श्री । (२) श्रीतपागच्छाधिराज सकलभट्टार्कपुरंदर भ । श्रीश्री । विजय (३) धर्मसूरीश्वरजी तत्पट्टे भट्टार्क श्रीश्री ॥ श्रीविजयजिनेन्द्र सूरीश्वरेण स्वयं पादुका (४) करापिता स्वयं प्रतिष्ठाताचक्रार्क चिरं तिष्ठतु पादुकाय श्री (आ ७ पादुकापट्टेमां उपरना लेजेना अक्षरेशी लुहा पडता अक्षरेशी पाछणथी ओहेल लभाणे आ प्रभाणे छे) (५) जबलग मेरु अडग है, जबलग शशी अरु सूर । तबलगे प पादुका, रहेजे गुणभरपूर (६) गोहेल उनाजी राज्ये तत्पुत्र कुंवर बावाजी सुश्रेयं ॥ श्री श्रेयदस्तु ।

भील हेरीमां छ पादुकाओ छे, तेना लेजे आ प्रभाणे छे—

॥ भट्टार्क श्रीहेमविमलसूरीश्वरजी गुरुभ्यो नमः ॥ (२) ॥ प ६० ॥ स्वस्ति

ॐ३ ८]

जिने-६-६३

[२५१]

श्रीमन्नृपविक्रमार्कसमायातीत संवत् १९१९ वर्षे । शालिवानकृत शाके । १७८५ ना प्रवर्त (३) माने मासोत्तममासे श्रीमाघ शुक्लपक्षे तिथौ प्रयोदश्यां । भृगुधाम्नरे । भ । श्री श्रीहेमविमलसूरीश्वरपाट (४) परंपरायां श्री ५ पं । लब्धिकुशलजीग । तत्तिशय्य । पं श्री ५ पं । अमृतकुशलजी ग । तत्तिशय्य । पं श्री ५ पं । दीपकुशलजी ग । त (५) शिष्य श्री ५ पं जसकुशलजी ग । तत्तिशय्य । पं । श्रीकृतकुशलजी ग । तत्तिशय्य । पं । दयाकुशलजी ग । तत्तिशय्य । पं । श्री ५ पं । दे (६) वेन्द्रकुशलेन ईमा पादुका स्थापित । श्रीसिद्धक्षेत्रे । भ । श्री श्रीविजयधरणेन्द्रसूरीश्वरराजे प्रतिष्ठता शुभं भवतु ।

। पं । श्री पू पं । अमृतविजयजीपादुका । भ । श्री श्रीहेमविमलसूरिजीपादुका ॥ ॥ पं । श्री ५ पं दीपकुशलजी पादुका ॥

॥ पं ॥ श्री ५ पं । प्रीतिकुशलजीपादुका ॥ पं । जसकुशलजीपादुका ॥

॥ पं दयाकुशलजीपादुका ॥

श्री७ देरीमानो लेप—

॥ संवत् १९१९का शाके १७७४* प्रव(२)र्तमाने फाल्गुनमासे असितपक्षे पंचमीतिथौ । सोमवासरे श्रीमद्वृहत्पागच्छेश जं (३) जुगप्रधान भट्टारकजी श्रीविजयदेवेन्द्रसूरिजीनां धर्मराज्ये विषमा (४)ने श्रीविमलागिरौ श्री जिनेन्द्रद्वंद्वमध्ये पं । जयसागरगणिना श्रीमञ्चारिप्रसागरादि (५) गुरुणाम् पट्टपरंपराः पादुकास्थ कारिताः ॥

॥ पं । चारिप्रसागरजी ॥ ॥ पं । कल्याणसागर ॥ पं । यशस्सागरजी ॥ पं । जसवंतसागरजी ॥

॥ पं । विचारसागरजी ॥ पं । युक्तिसागर ॥ ॥ पं ॥ जगरूपसागरजी ॥ पं । खुशालसागरजी ॥

॥ पं । मेघसागरजी ॥ पं । गुमानसागर ॥ पं । जयवंतसागर ॥ ॥ सर्वगुरुणां पादुकाः ॥

(सर्वशुरुमां यथा आयी गया. योथी पंक्तिमां नाम नथी.)

योथी देरीमाना पादुका-पट्टी उपरना लेपोः—

॥ संवत् १८७५ वर्षे । मासोत्तमफाल्गुनमासे शुक्लपक्षे तृतीया (२) तिथौ शनिवासरे शुभयोगे । व. श्री श्रीमद्विजयधर्मसूरीश्व (३) रजी तत्तिशय्य चरणसेवीयं । श्रीहेमविजयजीकस्य पादु (४) का पं । विवेकविजय ग । करापिता । श्रीसिद्धशैलशृंगे चिरं । (५) ॥ भ ॥ श्री श्रीविजयजिनेन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं । श्रीमत्पागच्छे ।

श्री७ पादुकांनो लेप—

॥ संवत् १८७७ वर्षे माघमासे । शुक्लपक्षे । ११ तिथौ (२) चंद्रवासरे । । पं । विवेकविजय ग । पं । हेमना पा (३) दुका । तत्तिशय्य । पं । गुलाब-

* विक्रम संवत् अने शक संवत् वर्येनां १३५ वर्षना अंतरना हिसाजे अही १७७४ ना अक्षे १७८४ अक्षे.

[२५२]

श्री जैन सत्य प्रकाश

[५५ ८]

विजय ग । करा (४) पितं । (५) भ । श्री श्री विजयजिनेन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं । श्री । (६) सिद्धक्षेत्रे श्रीजिनेन्द्रदुंके । श्रीमत्तपागच्छे ।

योथी अने पांचमी हेरीनी वच्येनी पादुकातो लेण—

॥ संवत् १९०३ शा १७६८ प्रवर्तमाने माघवदि ५ तिथौ भृगुवासरे अमदावादवास्तव्य श्रीमत्तपागच्छे (२)...युगप्रधान भट्टार्क श्री श्री १०८ श्री विजयदेव...(३)...परंपरायां पं । श्री । दीपविजयगणि ततश्चिष्य श्री ५ पं । श्री हेतविजयगणि (४) (आगणतो लेण नथी वंच्यतो. आभां ये पादुकाओ छे.)

पांचमी हेरीमां पळेवी पादुका उपरतो लेण—

॥ संवत् १८७५ वर्षे मासोत्तम फाल्गुणमासे शुक्लपक्षे तृती(२)या तिथौ शनिवासरे शुभयोगे भ । श्री श्रीमद्विजयदया(३) सूरीश्वरजी तत्शिष्य चरणसेवी महोपाध्याय उ । श्री खुशा(३)लविजयजीकस्य पादुका प्र । चतुर-विजय ग करापिता ॥ श्री सिद्धशैलशृंगे (६) भ । श्री जिनेन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं श्रीमत्तपागच्छे ।

पीछ पादुका उपरतो लेण—

॥ संवत् १८७५ वर्षे मासोत्तम फाल्गुण (२) सुदि ७ बुधे महोपाध्या (३) य उ । श्रीखुशालविजय ग । करा (४) पिता श्रीसिद्धशैलशृंगे । श्रीजिनेन्द्रद्वंद्वकमध्ये चिरं तिष्ठता पादु (५) का । भ । श्री श्री विजयजिनेन्द्रसूरि प्रतिष्ठिता । श्री तपागच्छे ।

पांचमी अने छट्टी हेरी वच्ये ये पादुका छे. ते योथी अने पांचमी हेरीनी वच्यमां रळेल सं. १९०३ नी ये पादुकांना जेवी छे. तेमां पळेवी पादुकातो लेण नथी वांच्यी शकतो. पीछ पादुका उपरतो लेण आ प्रमाणे छे—

॥ संवत् १९०८ मा वर्षे मासोत्तममासे माघमासे शुक्लपक्षे तृती (२) यातिथौ चंद्रवासरे भ । श्री श्रीविजयजिनेन्द्रसूरीश्वरजी (३) तत्शिष्य पं । रूपविजय ग । कस्य पादुका भ श्री श्री (४) विजयदेवेन्द्रसूरि प्रतिष्ठितं सिद्धक्षेत्रे ।

छट्टी हेरीमांती उपरती ऐक शिलामांती पादुका जेडी ऐक उपरतो लेण.

(७५२) ॥ भ । श्री श्रीविजयजिनेन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे (जमण्डी

याणु (१) ॥ संवत् १८७५ वर्षे मासोत्तम फाल्गुणमासे शुक्लपक्षे तृती (२) यातिथौ शनिवासरे । सकलभट्टारकपुरंदर भट्टा (३) रक । भ । श्री श्रीविजय-दयासूरीश्वरजी । तत्शिष्य (३)याणु (१) ॥ पं । श्री । मुक्तिविजयजीकस्य पादुकाय विवेकविजय ग । (२) पं प्रेमविजय ग । पं क्षीमाविजय ग । करा-पितं । श्री नि (३) द्वाचलक्षेत्रे ॥ श्री शुभं भवतु ॥

छट्टी हेरीमां आगणती ऐक शिलामांती पादुकांनी जे जेडीमांती ऐकतो लेण—

(७५२) ॥ भ । श्रीविजयदेवेन्द्रसूरि प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे (जमण्डी याणु) (२)

सं. १८९३ वर्षे । शाके १७५८ प्र । मासोत्तम माघमासे शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ बुधवासरे (३) पं. श्री डुंगरविजयजी तत्शिष्य । ॐ श्री विवेकविजयजीकस्य

अंक ८]

दिने-६-६

[२५३]

पादुका । भ ॥ पं. प्रेमवि (४) जय ग पं क्षीमाविजय ग पं श्री हुंगरसत्कं । पं नरोत्तमविजय ग । ॐ श्रीविवेकसत्केन करापितं । (आनी पथी पादुकातो लेख आ प्रमाणे छे) (५) ॥ सं. १८९३ वर्षे शाके १७५८ प्र । मासोत्तम माघमासे शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ बुधवास (६) रे पं । श्री मुक्तिविजयजी । तत्शिष्य । हुंगरविजयजीत्कस्य । पं. प्रेमविजय ग । पं. । क्षी (७) माविजय ग । पं श्री हुंगरसत्क । पं नरोत्तमविजय ग । ॐ श्री विवेकसत्केन करापितं सिद्धगिरौ ।

सातमी देरीमां त्रयु पादुका छे. तेमांती मोटी पादुकातो लेख—

॥ संवत् १८९४ ना वर्षे माघ शुदि ६ भोमवासरे सकलभट्टारक श्री श्री (२) विजयप्रेमसूरीश्वरजी तत्शि । पं. श्री १०८ पं ह...विजय ग (३) तत्शिष्य । पं श्री ७ पं लक्ष्मीविजय ग । तत्शि(४)ष्य पं श्री ५ पं रत्नविजय ग । तत्शिष्य पं श्री (५) अमीविजयस्य पादुका करापितं पं रूपवि(६)जेन स्थापितं श्रीसिद्धक्षेत्रे श्री वि(७) जयजिनेन्द्रसूरीश्वरजीप्रतिष्ठितम् ॥

नीत्रेनी नमणी तरुनी नानी पादुकातो लेख—

॥ संवत् १८९४ना वर्षे माघशुदि ५ सोमवास (२) रे श्री आदिनाथपादुका स्थापित (३) बोरा नाथा सुत भाणजी भा (४) बाई कसलाये करापितं ॥

आपी आबुनी पादुका उपरतो लेख—

॥ संवत् १८९४ना वर्षे माघ शुदि ६ भोमवासरे (२) पं विरमविजय ग । पं श्री अमीविज(३)यसत्क तेन पादुका (४) शि । पं रूपविजयेन स्थापितं ।

आसमी देरीमांती मे पादुकाओमांती मोटी पादुकातो लेख—

॥ सं १८९३ वर्ष । शा । १७५८ प्र । मासोत्तममासे माघमासे ॥ शुक्ल-पक्षे १० तिथौ । बुधवासरे सकलभट्टा (२) रकशिरोमणि । पुरंदर भट्टारकजी श्री श्री श्री १०८ श्री श्री विज(३)यजिनेन्द्रसूरीश्वरजी तत्शिष्य । महोपाध्याय । उ ॥ श्री माणिक्यविजय ग । कस्य पादुका पं (४) भ । विजयदेवेन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं । श्री तपागच्छे । श्रीपालीताणानगरे (५) गुमानविजय ग । करापितं श्री सिद्धाचलक्षेत्रे ।

नीत्रेनी नानी पादुका उपरतो लेख—

॥ ८० ॥ संवत् १९०८ना वर्षे मासोत्तममासे शुक्लपक्षे पंचमीतिथौ चंद्र-वासरे पं । गु (२)मानविजय ग । उ । श्री माणिक्यसत्कस्य पादुका पं । मोति-विजय (३) ग । करापितं श्री ॥ सिद्धक्षेत्रे । भ । श्री श्री । (४) विजयदेवेन्द्र-सूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

नयमी देरीमां पांय पादुका छे, तेमांती पहेली पादुका उपरतो लेख—

॥ सं । १८९३ ना वर्षे । शाके १७५८ प्र । मासोत्तम माघमासे शु(२) क्लपक्षे दशम्यां तिथौ । बुधवासरे पं श्री भक्तिविजयजी । तत्शिष्य पं. श्री (३) हुंगरविजयजीकस्य पादुका । पं. श्री प्रेमविजयजी पं । (४) भ । श्री श्री विजयदेवेन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं । श्री सिद्धगिरौ । (५) नरोत्तमविजय ग । ॐ श्री विवेकसत्क करापितं (६) खेमविजयजी पं श्री हुंगरसत्केन ॥

[२५४]

श्री जैन सत्य प्रकाश

[५५८]

श्री७ पादुकातो लेख—

॥ सं १८९३ना वर्षे शाके १७५८ प्र मासोत्तम माघमासे शु(२)कल पक्षे । दशम्यां तिथौ बुधवासरे । पं । श्री हुंगरविजयजी तत्शिष्य (३) पं । खेम-
विजयजीकस्य पादुका स्वहस्ते करापितं ॥ (१) ॥ भ । श्री श्री देवेन्द्रसुरिभिः प्रति-
ष्ठितं तपागच्छे श्री सिद्धगिरौ ।

श्री७ पादुकातो लेख—

॥ सं । १८९३ना वर्षे । शाके १७५८ प्र । मासोत्तम माघमासे शु (२)
कलपक्षे । दशम्यां तिथौ बुधवासरे पं । श्री हुंगरविजयजी तत्शिष्य ॥ (३) पं
खिमाविजयजीकस्य पादुका स्वहस्ते करापितं (४) ॥ भ । श्री श्री विजय-
देवेन्द्रसुरिभिः प्रतिष्ठितं । श्री तपागच्छे । श्री सिद्धगिरौ ।

श्री७ पादुकातो लेख—

॥ सं । १८९३ना वर्षे शाके १७५८ प्र. मासोत्तम माघमासे शुक्लपक्षे ।
(२) दशम्यां तिथौ बुधवासरे । पं श्री हुंगरविजयजी तत्शिष्य । ॐ श्री वि-
वेकवि(३)जयजीकस्य पादुका पं । नरोत्तमविजय ग । करापितं ॥ (४) ॥ भ ।
श्री श्री विजयदेवेन्द्रसुरिभिः प्रतिष्ठितं । श्री तपागच्छे । श्री सिद्धगिरौ ॥

पांचमी पादुका—आमां ये पादुका छे तेना लेख—

॥ सं । १९०८ना वर्षे मासोत्तममासे शुक्लपक्षे ५मी तिथौ चन्द्र(२)
वासरे । भ । श्री १०८ श्री विजयदयासुरीश्वरजी तत्शिष्य पं (३) मुक्तिविज-
यजी तत्शिष्य । पं । हुंगरविजय तत्शि । ॐ श्री विवेकविजय(४) जी तत्शि-
ष्य पं नरोत्तमविजयजी ग पादुका । पं । प्रेमविजय तत्शि । पं । अमरविजय
ग । पादुका सिद्धक्षेत्रे । भ । श्री विजयदेवेन्द्रसुरिजी ॥

दसमी दरीमां अेक पत्थरमां पांच पादुका छे तेना लेख—

॥ सं. १९०८ना वर्षे माघमासे शुक्लपक्षे ५मी तिथौ चंद्रवासरे भ । (२)
द्वारक श्री श्री श्री विजयजिनेन्द्रसुरीश्वरजीनी वशी मध्ये ४ । कुंवरविजय ग ।
(३) पं । हेमसत्केन पादुका स्थापिता । भट्टारक श्री श्री विजयदे । (४) वेन्द्र-
सुरीजी प्रतिष्ठितं श्रीमत्तपागच्छे श्री सिद्धक्षेत्रे ।

(१) पं हेमविजय ग ।

(२) जगद्गुरु भ । श्री हीरविजयसुरीश्वरजी पादुका करापितं श्री तपागच्छे ।

(३) श्री केसरविजय ग ।

(४) पं । कुंवरविजय ग ।

(५) पं । कस्तुरविजय ग ।

अगियारमी दरीमांते लेख—

॥ प ६० ॥ सं. १९०८ । वर्षे । मासोत्तममासे माघमासे शुक्लपक्षे पंच-
मीतिथौ ॐ ना (२) भ । श्री श्रीविजयजिनेन्द्रसुरीश्वरजी तत्शिष्य श्री हीर-
विजय ग । कस्य पादुका । (३) भ श्री श्री विजयदेवेन्द्रसुरीश्वरभिः प्रति-
ष्ठितं । श्री सिद्धक्षेत्रे श्री तपागच्छीई ॥

અંક ૮]

જિનેન્દ્ર-કુંડ

[૨૫૫]

બારમી દેરીમાં એક શિલામાં પાદુકા બેડી એ ખંડિત છે તેમાં સં. ૧૮૭૬નો શિલા-લેખ છે, પણ તે વંચાતો નથી.

તેરમી દેરીમાં પાદુકા-યુગલ છે તેનો લેખ—

॥ સંવત ૧૯૧૪ના વર્ષે વૈશાખ શુદ્ધ ૫દિને રવો । શ્રી શ્રી (૨) ॥ મ । શ્રીબિજયજિનેન્દ્રસૂરીશ્વરજી (૩) તત્તિશ્ય । પં । શિમાવિજય ગ । કસ્ય પાદુકા પ્રતિ(૪)ષ્ઠિતં મ । શ્રી શ્રી વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ (૫) ॥ પં રંગવિજય ગ કારાપિતં ।

ચૌદમી દેરીમાં એક શિલામાં પાદુકા બે બેડી છે તેનો લેખ—

સંવત ૧૯૧૪ના વર્ષે વૈશાખ શુક્લ ૫ સૂર્યવા । મ । શ્રી શ્રી હીરવિજયસૂરી (૨)શ્વરજી શિષ્યપરંપરાયાં । પં । વિજયદેવ ગ । તત્તિશ્ય । પં । માનવિજય-ગ । કસ્ય (૩) ॥ પાદુકા ભરાપિતં વા । પં । માણેક્યવિજય ગ ॥ પ્રતિષ્ઠિતં । મ । શ્રી વિજયદે(૪) ॥ વેન્દ્રસૂરિભિઃ ॥ ક પં । માનવિજય ગ । પાદુકા ॥ પં । માણેક્યવિજય ગ । પાદુકા । (૫) શ્રીમત્તાપાગચ્છે સિદ્ધક્ષેત્રે ॥

પદર, સોળ, સત્તર અને અઠાર-એમ ચાર દેરીઓમાં અત્યારે પાદુકા વગેરે કશું નથી તેથી તે ખાલી છે અને તેમાં લેખ નથી.

કુંડ અને તેની દેરીઓ

ઉપર ગુરુસ્મારક વિભાગના લેખો આપ્યા, તે દેરીઓની જમણી તરફ થોડી દૂરી ઉપર એક કુંડ છે અને તે કુંડની ચારે તરફ ચાર દેરીઓ છે તેમાં નીચે મુજબ લેખો છે—

પહેલી દેરી, ગોડીપાર્શ્વનાથની પાદુકા ઉપરનો લેખ—

॥ સંવત ૧૮૭૭ વર્ષે । માર્ગશિર શુદ્ધ ૩ શુક્રવાસરે મ । (૨) । શ્રી શ્રી વિજયજિનેન્દ્રસૂરીશ્વરજીઃ । શ્રી શ્રી ગોડીપાર્શ્વ(૩)નાથકસ્ય પાદુકા કારાપિતં । મ । શ્રી શ્રી વિજય(૪)જૈનેન્દ્રસૂરિભિઃ પ્રતિષ્ઠિતં । શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રે શ્રી જિનેન્દ્રકુંડ (૫) કે શ્રીમત્તાપાગચ્છે ॥ શ્રી ॥

બીજી દેરી, આદિનાથ પ્રભુની પાદુકા ઉપરનો લેખ—

॥ સંવત ૧૮૭૭ વર્ષે માર્ગશિર શુદ્ધ ૩ શુક્રવાસરે । મ । શ્રી શ્રી (૨) વિજયજિનેન્દ્રસૂરીશ્વરજીઃ । શ્રી શ્રી રુષભદેવપાદુ(૩) કા કારાપિતં । મ । શ્રી શ્રી વિજયજિનેન્દ્રસૂરિભિઃ પ્ર । (૪) તિષ્ઠિતં । શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રે । જૈનેન્દ્રકુંડ(૫)કે । શ્રીમત્તાપાગચ્છે ।

ત્રીજી દેરી, ગૌતમસ્વામીની પાદુકા ઉપરનો લેખ—

॥ સંવત ૧૮૭૭ વર્ષે માર્ગશિર શુદ્ધ ૩ શુક્રવાસરે (૨) । મ । શ્રી શ્રી વિજય જિનેન્દ્રસૂરીશ્વરજીઃ । શ્રી ગૌતમ (૩) સ્વામિજિના પાદુકા કરાપિતં । મ । શ્રી શ્રી વિજય (૪) જૈનેન્દ્રસૂરિભિઃ પ્રતિષ્ઠિતં । શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રે । જૈનેન્દ્ર-કુંડે । શ્રીમત્-પાગચ્છે । શ્રી શ્રી હ્રીં ।

ચોથી દેરીમાંનો લેખ—

॥ સંવત ૧૮૭૭ વર્ષે માર્ગશિર શુદ્ધ ૩ શુક્રવાસરે । મ । (૨) શ્રી શ્રી

[૨૫૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[૧૫૯]

વિજયજિનેન્દ્રસૂરીશ્વરજીઈ । શ્રી વિ(૩)જયધર્મસૂરીશ્વરજીત્કાનાં પાલુકા કારાપિતં ।
મ । (૪) શ્રી શ્રી વિજય જૈનેન્દ્રસૂરિભિઃ પ્રતિષ્ઠિતં । શ્રી સિદ્ધેશ્વ(૩)જૈનેન્દ્ર ટુંકે
શ્રીમત્પાગચ્છે ॥ શ્રી

ઉપરની ચારે દેરીઓ જે કુંડ ઉપર છે તે કુંડમાં નીચે ઉતરવાનાં પગથીયાં છે. પગથીયા ઉપર, મોટા મંડપ જેવું છે. કુંડમાં પાણી ભરેલું છે. સામે દિવાલમાં એક દેવીનું નાનું ખાનું છે. પશ્ચિમ તરફથી પાણીનું ઢોલુ આવે છે. નાનો કિલ્લો પણ છે.

કુંડ ઉપર પરચાર બાંધેલો છે. એસવાની સુંદર જગા છે. અહીંથી પાલીતાણા નગરનું તળાટીનું દ્રશ્ય પણ મનોરમ્ય દેખાય છે.

અહીંથી સિદ્ધગિરિનાં ઉન્નત શિખરોનાં દર્શન થાય છે. ખાસ નવટૂંકા તરફના ભાગનાં શિખરો દેખાય છે. યહુ જ સુંદર દ્રશ્યો દેખાય છે.

આ રીતે આ જિનેન્દ્ર ટુંકના શિલાલેખો અહીં પૂર્ણ થાય છે. અહીં આસપાસના પથરો તપાસતાં લગલગ એ ફૂટ લાંબો અને એક ફૂટ પહોળો સફેદ પથરનો ટુકડો અમને મળી આવ્યો. આ પથર ઉપર અંગૂલી નિર્દેષ કરતાં હાથનું ચિત્ર આપીને 'જિનેન્દ્ર ટુંકમાં જવાનો રસ્તો' એ પ્રમાણે અક્ષરો કાતરેલા હતા.

દેવલકિત નિમિત્તે પોતાની સંપત્તિનો સદ્વ્યય કરવાની ભાવનાવાળા મહાનુભાવ માટે આ સ્થાન આદર્શરૂપ છે. એવો કોઈ ભાવનાશીલ મહાનુભાવ જગે અને આ ટુંકના સુંદર પ્રદેશને જિનમંદિરોથી સુશોભિત અને ઘંટારવોથી ગાજતું બનાવીને હજારો યાત્રાળુઓને એ તરફ આકર્ષી પોતાનું નામ અમર કરે ! એ જ ભાવના !

કાગળના અસાધારણ ભાવો

‘શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ’ જેના ઉપર છપાય છે તે કાગળોનો ભાવ લડાઈ શરૂ થઈ તે પહેલાં સાડાત્રણ આને રતલનો હતો. લડાઈના એ વર્ષ પછી આ ભાવ સાત-આઠ આને રતલનો થયો હતો. ગઈ દિવાળી પહેલાં એ ભાવ બાર-તેર આને રતલ જેટલો વધી ગયો હતો. અને અત્યારે એ ભાવ વધીને એ રૂપિયે રતલનો થઈ ગયો છે. એટલે મૂળ ભાવથી અત્યારે લગલગ આઠ-નવગણા ભાવ થઈ ગયા છે. આમ છતાં અમે ‘શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ’નું લવાજમ વધાર્યું નથી, અને હાલમાં એ વધારવાનો અમારો ઈરાદો પણ નથી.

પણ આ રીતે ‘શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ’ આપવું અમે ચાલુ રાખી શકીએ તે માટે સમિતિને વધુ મદદ મોકલવાની અમે સૌને વિનંતી કરીએ છીએ.

વ્યવસ્થાપક

‘પ્રજ્ઞાબંધુ’ સાપ્તાહિકમાં પ્રગટ થતી ચાલુ વાર્તા

જિગર અને અમી

અમદાવાદમાંથી પ્રગટ થતા ‘પ્રજ્ઞાબંધુ’ સાપ્તાહિકમાં ફેટલાક વખતથી ‘જિગર અને અમી’ નામક એક ચાલુ વાર્તા પ્રગટ થાય છે. આ વાર્તા મુખ્યત્વે જૈનધર્મને સ્પર્શતી હોવાની, અને એમાં કોઈ એક સાધુની આત્મકથાના રૂપમાં જૈનસાધુ-જૈનધર્મની ટીકા કરવામાં આવતી હોવાની વાત અમારા જાણવામાં આવતાં અમે ‘પ્રજ્ઞાબંધુ’ના છેલ્લા ફેટલાક અંકે જોયા. એ જોતાં અમને એ વસ્તુ સાચી લાગી અને તેથી અમે ‘પ્રજ્ઞાબંધુ’ના તંત્રીશ્રીને એ સંબંધી એક પત્ર લખ્યો હતો. આ પત્રના ઉત્તરમાં અમને તેમના તરફથી એક પત્ર મળ્યો છે.

હજી આ સંબંધમાં થોડોક વધુ પત્રવ્યવહાર કરવો અમને ઠીક લાગે છે, એટલે એ પત્રવ્યવહાર પૂરો થતાં સુધી આ સંબંધમાં અમારે જે કંઈ કહેવું છે તે મુલતવી રાખી અત્યારે તો માત્ર એ પત્રવ્યવહાર જ પ્રગટ કરીએ છીએ.

—વ્યવસ્થાપક

પત્ર—વ્યવહાર

સમિતિ તરફથી ‘પ્રજ્ઞાબંધુ’ના તંત્રીને લખાયેલ પત્ર

અમદાવાદ, તા. ૬-૫-૪૩

શ્રીયુત તંત્રી ‘પ્રજ્ઞાબંધુ’ સાપ્તાહિક, અમદાવાદ.

રા. રા. ભાઈશ્રી,

આપના ‘પ્રજ્ઞાબંધુ’ સાપ્તાહિકમાં ‘જિગર અને અમી’ નામની એક ચાલુ વાર્તા છપાય છે. આ વાર્તામાં જૈનધર્મ-જૈનસાધુની ઠીક ઠીક નિંદા અને અવહેલના કરવામાં આવી છે. અને ધીમે ધીમે એ વાર્તા કુત્સિત રસ પ્રતિ પ્રવાહિત થતી જાય છે. એક ધર્મની આ રીતે નિંદા કરતી વાર્તા આપે ‘પ્રજ્ઞાબંધુ’ જેવા સાર્વજનિક પત્રમાં પ્રગટ કરવાનું મુનાસીફ માન્યું એ ઘણું જ દિલગિર થવા જેવું છે. જો નિંદા જ કરવી હોય તો એકાદ અપવાદને આગળ કરીને ગમે તે ધર્મ, સંપ્રદાય કે વ્યક્તિની નિંદા કરી શકાય. પણ નિંદાથી ભરેલું આલું સાહિત્ય પ્રગટ કરવાથી સાહિત્યની કે સંસ્કૃતિની કશી પણ સેવા ન જ થઈ શકે; સિવાય કે અમુક સંપ્રદાય કે ધર્મનાં દ્રેષી વાંચનારાઓના અંતરમાં ક્ષણભરનો દ્રેષભર્યો આનંદ ઉદ્ભવે ! પણ આવી દ્રેષ અને ઈર્ષ્યાભરી લાગણીઓને ઉત્તેજિત કરે અથવા પુષ્ટ કરે એવું સાહિત્ય પ્રગટ કરવાથી શો લાભ મેળવી શકાય ? પરધર્મસહિષ્ણુતા અને સાંપ્રદાયિક એકતા માટે પ્રચાર કરવો અને સાથે સાથે આવા સાહિત્યને ઉત્તેજન આપવું એ વદ્વતો વ્યાઘાત જેવું લાગે છે.

[૨૫૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[૫૫૮]

તેથી અમને લાગે છે કે હજુ પણ જે આપ આ વાર્તા પ્રગટ કરવાનું મોકુફ રાખશો તો એમાં આપને કશું પણ ગુમાવવાપણું નહીં રહે. આશા છે આપ આ માટે અવશ્ય વિચાર કરશો.

આ સંબંધમાં-આ વાર્તા 'પ્રજ્ઞાબંધુ'માં કેટલા વખતથી છપાય છે તે તથા એ વાર્તાના લેખક કોણુ લાઈ છે અને તેમનું સરનામું શું છે તે જણાવશો તો આભારી થઈશ.

પત્રોત્તર આપશો. એ જ

લિ. આપનો

રતિલાલ દીપચંદ્ર દેસાઈ

વ્યવસ્થાપક

'પ્રજ્ઞાબંધુ'ના તંત્રી તરફથી મળેલ ઉત્તર

અમદાવાદ, તા. ૧૧-૫-૧૯૪૩.

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ,

જેસંગલાઈની વાડી, ઘીકાંટા-અમદાવાદ.

રા. રા. લાઈશ્રી,

વિ. કિ. આપનો તા. ૬-૫-૧૯૪૩નો પત્ર મળ્યો છે. "જીગર અને અમી" એ વાર્તા એક જૈન સાધુની નોંધપોથીને આધારે શ્રી. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ લખે છે. એ કથા જૈનધર્મની કે જૈન સાધુની નિંદા કે અવહેલના કરવાના હેતુથી લખવામાં આવતી નથી. કથાનો કોઈ એકાદો ભાગ એક વ્યક્તિને વાસ્તવિક અને ઉપયોગી લાગે અને બીજી વ્યક્તિને તે કુત્સિત રસવાળો અને નિરૂપયોગી લાગે તો એ મતલેહ કે રૂચિલેહની વાત છે; પણ એવો ભાગ પણ કુત્સિત રસ ફેલાવવાની દૃષ્ટિથી લખાતો નથી કે પ્રસિદ્ધ થતો નથી, તેની હું તમોને ખાત્રી આપું છું. એટલે એ વાર્તા "પ્રજ્ઞાબંધુ"માં પ્રકટ કરવાનું મોકુફ રાખવાની મને કશી જ આવશ્યકતા જણાતી નથી.

લિ.

કપિલરાય મહેતા.

કાં તંત્રી.

નવી મદદ

પૂજ્ય મુનિમહારાજ શ્રી યશોભદ્રવિજયજીના સદુપદેશથી વલસાડમાંથી આ માસમાં નીચે મુજબ નવી મદદ મળી છે. તે માટે અમે પૂજ્ય મહારાજશ્રીનો તેમજ મદદ મોકલનાર ભાઈઓનો આભાર માનીએ છીએ.

- ૧) શેઠ કપૂરચંદ હીરાચંદ તરફથી ભાઈ શ્રી ચંદ્રકાન્તના નવપદઆરાધન નિમિત્તે.
૧૦) શ્રીમતી ગુલાબબેન, હા. શેઠ નગીનચંદ ઝવેરચંદ.

સ્વીકાર

૧ સદ્ગુણાનુરાગી શ્રી કપૂરવિજયજી લેખસંગ્રહ, ભાગ છઠ્ઠોમહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજીકૃત જ્ઞાનસાર વિસ્તૃત ભાવાર્થયુક્ત), પ્રકાશક શ્રી કપૂરવિજયજી સ્મારક સમિતિ, ગોપાળભુવન, ત્રિ-સેસ્ટ્રીટ, મુંબઈ, મુદ્ર સંખ્યા ૫૩૨, મૂલ્ય-બાર આના.

૨. ખંભાતનો ઇતિહાસ અને ચૈત્ય—પરિપાટી—(ચૈત્ય વ્યવસ્થાપક સમિતિ ખંભાતનો ત્રિવાર્ષિક હેવાલ), પ્રકાશક—શ્રીરતંભતીર્થ જૈનમંડળ, તાંબાકાંટો, મુંબઈ નં-૩, પૃષ્ઠ સંખ્યા ૮૨. મૂલ્ય-ચાર આના.

૩. રાજનગરથી સમેતશિખર યાને રપેશીયલમાં સાઠ દિવસ—લેખક શ્રી. મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી, પ્રકાશક—સુભદ્રાબેન કસ્તુરચંદ દીપચંદ, ખંભાત, પૃષ્ઠ સંખ્યા ૧૨૦, મૂલ્ય-ચાર આના.

આ ત્રણે પુસ્તકો સિલિકમાં હશે ત્યાં સુધી જ્ઞાનભંડારો તેમજ પુસ્તકાલયોને દસ આનાની ટપાલની ટીકીટો મોકલવાથી નીચેના સરનામેથી ભેટ મોકલવામાં આવશે.

શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી

૬. તાંબાકાંટો, વહોરાનો જૂનો માળો, ચોથે દાદરે, મુંબઈ-૩.

સૂચના

આ અંકની જેમ આવતો અંક પણ વખતસર ૧૫મી તારીખે પ્રગટ કરવાની ઇચ્છા છે. આમ છતાં અત્યારના અનિશ્ચિત સંયોગોના કારણે અંક પ્રગટ કરવામાં વિલંબ થાય તો તે ચલાવી લેવા અને પત્ર લખીને તપાસ નહીં કરવા વાચકોને વિનંતી છે.

૦૫.

Shri Jaina Satya Prakasha

Regd. No. B. 3801.

દરેકે વસાવવા યોગ્ય

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના ત્રણ વિશેષાંકો

(૧) શ્રી મહાવીર નિર્વાણ વિશેષાંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામીનાં જીવન સંગ્રંથી અનેક લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય છ આના (ટપાલખર્ચનો એક આનો વધુ).

(૨) શ્રી પર્યુષણ પર્વ વિશેષાંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામી પછીનાં ૧૦૦૦ વર્ષના જૈન ઇતિહાસને લગતા લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય એક રૂપિયો.

(૩) દ્વીપોત્સવી અંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામી પછીનાં ૧૦૦૦ વર્ષ પછીનાં સાતસો વર્ષના જૈન ઇતિહાસને લગતા લેખોથી સમૃદ્ધ સચિત્ર અંક : મૂલ્ય સવા રૂપિયો.

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના બે વિશિષ્ટ અંકો

[૧] ક્રમાંક ૪૩-જૈનદર્શનમાં માંસાહાર હોવાના આક્ષેપોના જવાબરૂપ લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ચાર આના

[૨] ક્રમાંક ૪૫-ક. સ. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યના જીવન સંગ્રંથી અનેક લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ત્રણ આના.

—રૂખો:—

શ્રી જૈનવર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ
જેશિંગમાઈની ચાલી, ઘીકાંરા, અમદાવાદ.